

MW

SLOVENSKA DRŽAVA NA INTERNETU

DARREN PURCELL

open societyinstituteslovenia

MW MEDIAWATCH

OPEN SOCIETY INSTITUTE-SLOVENIA
VEGOVA 8
SI-1000 LJUBLJANA
E: OSI@SOROS.SI

izdajatelj: OPEN SOCIETY INSTITUTE-SLOVENIA
edicija: MEDIAWATCH
urednik: BRANKICA PETKOVIĆ

SLOVENSKA DRŽAVA NA INTERNETU
avtor: DARREN PURCELL
prevod: BORUT CAJNKO
lektor: JAKA ŽURAJ
oblikovanje: ROBERT ŽVOKELJ, STUDIO ID
osnovna
tipografija: GOUDY & GOUDY SANS, ITC
produkcija: BOŽNAR & PARTNER
© 1999 OPEN SOCIETY INSTITUTE-SLOVENIA

Po mnenju Ministrstva za kulturo Republike Slovenije, št. 415-199/98,
z dne 7. 12. 1998 sodi publikacija med proizvode, za katere se plačuje 5% davek
od prometa proizvodov.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

681.324(497.4)

PURCELL, Darren
The Slovenian state on the internet / Darren Purcell. - Ljubljana :
Open Society Institute, 1999

Vsebuje tudi prevod, tiskan v obratni smeri:
Slovenska država na internetu / [prevod Borut Cajnko]

ISBN 961-6278-03-7

1. Purcell, Darren: Slovenska država na internetu
98114560

SLOVENSKA DRŽAVA NA INTERNETU

DARREN PURCELL

Florida State University, Department of Geography

VSEBINA

POVZETEK 7

UVOD 9

UGOTOVITVE O INFORMACIJSKI TEHNOLOGIJI 12

INFORMACIJE IN DRŽAVA 14

METODOLOŠKA VPRAŠANJA PRI RAZISKOVANJU
SPLETNIH STRANI 17

SLOVENSKI KONTEKST V POZNIH 90. LETIH
TEGA STOLETJA 19

BALKANSKO VPRAŠANJE 22

JA, MI SMO ON-LINE – SLOVENIJA KOT
SODOBNA DRŽAVA 26

PODOBA IN PRIKLJUČITEV K NATO 29

EVROPSKA UNIJA – UPANJA, PRIČAKOVANJA IN
STANDARDI 33

SLOVENIJA – OKOLJE IN NARAVNI PARKI 39

TURIZEM–NOVA DRŽAVA, NOVE MARKETINŠKE
STRATEGIJE 43

SLOVENIJA – ODPRTA ZA POSLOVANJE

ANALIZA 56

SKLEP 59

VIRI 61

POVZETEK

Razvoj interneta je spodbudil mnoge trditve o prihodnosti demokracije in vladanja. Nekateri menijo, da bo v poenotenem svetu, v katerem živimo, prišlo do konca države. Drugi kažejo na računalniško tehnologijo in omenjajo podobe iz 1984, Orwellovega futurističnega videnja države, ki uporablja komunikacijsko tehnologijo za nadzor.

V tem članku trdim, da lahko država, posamezniki in skupine internet uporabijo tako, da rabi njihovim namenom. Ta prizadevanja preučujem v okviru ustvarjanja prostora, tj. konceptov o reprezentacijah prostora in reprezentacijskih prostorih. Internet omogoča tvorjenje podob prostora, ki se strateško uporabljajo za vplivanje na dožemanje prostora.

V tej tematski študiji obravnavam skupine spletnih strani* slovenske vlade in poskušam pokazati, da država čuti potrebo, da nadzoruje informacije in projicira podobe, s katerimi želi spodbuditi dejavnosti, kot so turizem, investiranje in diplomacija, ter oblikovati razločno državno identiteto. Vladne skupine spletnih strani kažejo, da z uporabo simbolov, propagandne kartografije, skrbno formuliranih besedil in druge ikonografije nastajajo reprezentacije prostora in reprezentacijski prostori, ki podpirajo cilje slovenske države v kontekstu njenega položaja v svetovnem kapitalističnem sistemu.

* Angl.: *website*, za razliko od *webpage*, kar prevajamo s spletno stranjo. Glej Marko Drpič, »Internet priročnik – Dodatek: Slovarček«, EMZIN, let. vi/št. 2-4, str. 95. (Op. prev.)

UVOD

Trditve o vplivu informacijske tehnologije na družbe segajo od tistih, ki predlagajo mračne in pogubne scenarije (Dery, 1996), do onih, ki razglašajo nastop informacijske dobe kot demokratično in pravično panacejo za družbene probleme (Bell, 1976). V nadaljevanju trdim, da informacijska revolucija sama po sebi ne vključuje lastnih osvobajajočih sil. Zagotavlja orodja, ki jih številni akterji uporabljajo za promoviranje specifičnih pogledov na svet in doseganje strateških ciljev. Informacijsko tehnologijo pogosto opisujejo kot sredstvo upora proti hegemonistični moči države. Razglašajo jo tudi za orodje oblikovanja identitete, zlasti pri družbenih gibanjih (Adams, 1966; Alderman in Good, 1997), gibanjih, ki se ukvarjajo z okoljem (O’Lear, 1997), in posameznikov, ki želijo svoja sporočila posredovati širšemu občinstvu mimo množičnih medijev. Množični mediji so pogosto malone povsem odvisni od države ali drugih vplivnih skupin v družbi. Združene države niso izjema. Sussman pravi, da množični mediji dandanes še vedno kažejo učinke McCarthyjevih zaslišanj v 50. letih tega stoletja in pogosto ignorirajo kritična stališča, da si ne nakopljejo jeze politikov (Sussman, 1977). Države vzhodne srednje Evrope se v poskusih, da v obdobju medijske in politične tranzicije zagotovijo svobodo izražanja, zdaj soočajo s podobnimi vprašanji (Splichal, 1994).

Nočem zanikati, da si lahko informacijsko in komunikacijsko tehnologijo prisvojijo posamezniki in skupine, ki se upirajo državi, toda govoril bom o tem, da so tudi države, proti katerim poteka upor, navzoče v sferi kibernetičnega prostora. Tudi države – pač glede na svojo vlogo v svetovnem sistemu – se pri krčenju prostora upora, kolikor deluje v kibernetičnem prostoru, zanašajo na informacijsko tehnologijo.

Države v svetovnem spletu in drugih komunikacijskih tehnologijah predstavljajo podobe, katerih namen je pritegniti neposredno tuje investiranje (FDI^{*}). Te podobe bom klasificiral z uporabo Lefebvrove terminologije. Lefebvre je prostore, ki jih tvorijo socialne strukture, analiziral kot triado. Uporabniki spletnih strani in tisti, ki jih oblikujejo, aktivno spremljajo prostorsko prakso. Brskači^{*} in oblikovalci merijo na cilje, ki jih omogoča komunikacijska tehnologija, s katero lahko izmenjujejo informacije zunaj prostora in časa. Njihovo komuniciranje in izmenjevanje informacij je prostorska praksa. To, kar izdelajo oblikovalci v

^{*} Angl.: *Foreign Direct Investment*. To kratico, FDI, na svoji spletni strani uporablja Urad za gospodarsko promocijo in tuje investicije, medtem ko zase uporablja tujo kratico ТИРО (*Trade and Investment Promotion Office*). Obe tuji kratici zato uporabljamo tudi mi; v drugih smo kratice slovenili. (Op. prev.)

^{*} Angl.: *browser*, kar se v slovenščino sicer prevaja z brskalnik, vendar pisec uporablja izraz v zvezi z ljudmi. (Op. prev.)

službi države, so reprezentacije prostora, uradne inačice prostora, ki jih uradniki in šefi ministrstev želijo projicirati kot idealizirane poglede na državo. Lefebvre končno vključuje v analizo še reprezentacijske prostore. To so prostori, ustvarjeni s simboliko in domišljijo. Roberts in Schein kot primere navajata umetnost, film in fotografije, čeprav spletne strani vključujejo več vidikov, ki tvorijo reprezentacijske prostore, skupaj z državnimi simboli, zemljevidi in ikonografijo (Lefebvre, 1991; Roberts in Schein, 1995).

Tisti, ki uporabljajo določene reprezentacije prostora in reprezentacijske prostore, poskušajo prepričati kapitaliste, da v državi obstajajo razmere za akumulacijo kapitala. Če so uspešni, država pripomore k razvoju prostorske namestitve kapitala (s spodbujanjem umestitve proizvodnje na določeno področje z davčnimi olajšavami ali fleksibilnimi predpisi) in uspe ji ohraniti svoj položaj ali napredovati v geopolitični ureditvi po koncu hladne vojne (Harvey, 1989). Relativnega položaja države v tej ureditvi ne določa vojaška moč, temveč sorazmerna bližina tokov kapitala iz glavnih institucij in držav (Agnew in Corbridge, 1955, diagram B, str. 206). Prav te tokove poskušajo spremeniti reprezentacije, ki niso pomembne le za pritegovanje FDI v državo, ampak so vitalnega pomena tudi za promoviranje turizma, ki je še en vir akumulacije kapitala.

Reprezentacije prostora niso omejene na ekonomske imperative, temveč so udeležene tudi pri prizadevanjih držav, da bi se priključile mednarodnim organizacijam, kot so Evropska unija, NATO ali Svetovna trgovinska organizacija. Poskusi nekaterih vzhodnoevropskih držav, da bi se priključile Evropi, ali lobiranje Čila, da bi ga sprejeli v NAFTA, kažejo, da si te države prizadevajo, da bi tisti, ki odločajo, spremenili svoje poglede nanje. Na temelju teh pogledov se sprejemajo politične usmeritve. Strateška umestitev informacij lahko povzroči spremembe v načinu sprejemanja političnih usmeritev in v tem, kdo ima koristi od njih. Vendar sama navzočnost informacij ne zagotavlja uspeha.

Ista reprezentacijska tla, ki jih družbena gibanja strateško uporabljajo za doseganje svojih ciljev, si za doseganje svojih ciljev prisvaja tudi država. V primeru Slovenije, ki jo obravnavam tukaj, lahko opazimo, da je ta država povezana z negativnimi novinarskimi reprezentacijami prostora, kot je Balkan (s konotacijami, ki sodijo zraven; glej Myers, Klak in Koehl, 1996) ali Jugoslavija – še vedno široko uporabljana geografska oznaka, četudi je neustrezna (Benderly, 1996). Slovenija je svetovni splet izkoristila za

to, da je vzpostavila jasno evropsko identiteto, lobirala za priključitev k NATO (zaradi podpiranja drugih prizadevanj), pritegnila posle in zagotovila informacijske vire domačemu prebivalstvu in mednarodnemu občinstvu, priključenem na internet (več o slovenski uporabi spleta glej v Brunn in Cottle, 1997).

V tem članku najprej raziskujem vlogo informacijske tehnologije in države ter ohranjanje hegemonije z uporabo te tehnologije. Sledi razprava o socio-semiotični analizi, metodi, ki sem jo uporabil za analiziranje posameznih besedil (v tem primeru spletnih strani), obravnavanih v tem članku. Za ilustracijo izvedem tematsko študijo o nekaterih poskusih umestitve Slovenije v določene reprezentacije prostora. Analiza posebnih tipov spletnih strani bo identificirala tip diskurza, h kateremu se je zatekla država. Preučil bom poskuse, da bi Slovenijo ločili od območja Balkana in jo prikazali kot sodobno državo s tehnološkimi zmožnostmi, utemeljili njeno ustreznost za priključitev k NATO, pritegnili neposredno tuje investiranje in omogočili turistično potrošnjo.

UGOTOVITVE O INFORMACIJSKI TEHNOLOGIJI

Mnogi raziskovalci trdijo, da bo informacijska revolucija spremenila način, na katerega delamo, se igramo, ljubimo in celo mislimo (Dery, 1996; Turkle, 1995). Najpogosteje navajane spremembe so možnosti za telekomunikacijsko delo, video konference ter časovno in prostorsko distanciranje industrijskega sistema, kar sili v razvoj močnejših in skoncentriranih svetovnih velemest, ki funkcionirajo kot planetarna upravna in nadzorna središča svetovnega sistema. Drugi nasprotno poudarjajo (Graham in Marvin, 1996), da lahko informacijska tehnologija poveča potrebo po fizičnem stiku in da mesta niso stvar preteklosti. Ta tehnologija bi lahko povzročila večjo fizično mobilnost v prostoru. Naraščajoče število stikov, ki jih vzpostavljamo in vzdržujemo po internetu, bi lahko dejansko okrepilo zveze, ki zahtevajo sonavzočnost. Tak primer bi bil povečana potreba po dostavi dobrin, naročenih po internetu. V tem primeru informacijska tehnologija le zamenja osebe, ki se premikajo (dostava na dom namesto nakupovanja v trgovskem središču).

Najbolj optimistične poglede sta v 70. in 80. letih tega stoletja razglašala Daniel Bell in Alvin Toffler. Njune napovedi o večji demokratizaciji in ekonomskih koristih informacijskega dela so bile zares rožnate (Bell, 1976; Toffler, 1980). Čeprav se velik del delovne sile Združenih držav ukvarja z informacijskim delom v širokem pomenu, pa Schement in Curtis (1995) nasprotno menita, da ni prišlo do nobene resnične spremembe in da je na informacijsko dobo v resnici mogoče gledati kot na ekspanzijo industrijskega kapitalizma. Pravita, da sta ekspanzijo v informacijski dobi poganjala intenziviranje tržnega tekmovanja in naraščajoča potreba po natančno določenih upravljalških in nadzornih funkcijah.

Četudi se je precej informacij in spremljevalnih storitev (izbruh geografskih informacijskih sistemov, geodemografije in marketinških storitev; Goss, 1995) vse bolj spreminjalo v blago, je treba poudariti, da te tehnologije ne rabijo le kapitalu. Informacijska tehnologija prežema več vidikov vladanja, predvidoma zato, da bi pripomogla k večji učinkovitosti in razumnejši rabi naravnih in človeških virov. Upravljanje in nadzorovanje podatkov in informacij je bistveno tako za delovanje države kot za gospodarstvo. To nas pripelje do vprašanja, čemu država uporablja infor-

macijske tehnologije tako strateško, kot jih. Kaj jo napeljuje k obvladovanju informacijske in komunikacijske tehnologije, ki vodi k obvladovanju prostora? Naslednji razdelek govori o vlogi informacij in države.

INFORMACIJE IN DRŽAVA

Za državo je informacijska tehnologija hkrati vir in grožnja - vodi vojno in izvaja vpliv (Mills, 1998). »Subverzivna« vloga interneta v zapatističnem upor proti mehiški državi in upor proti rigoroznim kitajskim ukrepom na Trgu Tiananmen prek faksimilov (Adams, 1996) ponazarjata, da poskušajo države nadzorovati tehnologijo, ki jo uporabljajo širom po svetu. To spodbuja razvoj gibanj in skupin, ki niso vezane na ozemlje, ki ignorirajo mednarodne meje na način, kot lahko državljan določene dežele ignorira notranje omejitve.

Literatura, ki govori o tem, da pomeni čedalje večje zanašanje na tehnologijo grožnjo za državno varnost, kaže, da se za te stvari zanima tudi ameriško obrambno ministrstvo. Raba tehnologije spreminja učinkovite informacijske sisteme v dvorezen meč, saj se zdijo bolj kot kdaj občutljivi za grožnje, npr. hekerjev (Pace in Cebrowski, 1997). Uporaba informacijske tehnologije je očitno stvar, ki jo je treba upoštevati, in obrambno ministrstvo jo jemlje zelo resno. O tem priča način, na katerega je zapakiralo informacije o zalivski vojni za javnost in službe obveščanja. Taktika je vključevala skrbno izbrane zvočne posnetke in imagerijo video igre, pri čemer je izključila določene oblike diskurza v prid tistih, ki jih je Pentagon namenil za javno potrošnjo (Sussman, 1997). Informacijska tehnologija daje vojski še eno orožje v propagandni vojni, ne glede na to, kdo so predvidene žrtve - naj bodo doma ali na tujem.

Obramba pa ni edino področje, na katerem država uporablja informacijsko tehnologijo. Primeri, ki jih navaja Rischard (1996), jasno kažejo, da države uporabljajo informacijsko tehnologijo za učinkovitejše in boljše upravljanje v sferi zagotavljanja storitev in reguliranja ekonomskih in družbenih dejavnosti. Graham in Marvin (1996, str. 368-373) opisujeta uporabo telematike pri zagotavljanju vladnih storitev kot dvolično. Opazarjata, da se sektor javnih storitev, na primer sodelovanje na telekonferencah v kazenskih procesih, privatizira in spreminja v blago. Zdi se, da prihaja pri tem do časovnega in prostorskega distanciranja v novo sfero političnega odločanja, ima pa pozitivne posledice pri zagotavljanju nekaterih storitev, katerih stroški se lahko z uporabo telematične tehnologije zmanjšajo. Vendar se pri teh sodnih procesih na daljavo množijo vprašanja o pravičnosti. Porota je prek informacijske tehnologije še vedno pod vplivom vladnih služb.

Države morajo nadzorovati informacije tudi iz ekonomskih razlogov. V vse globalnejši ekonomiji, ko mobilni kapital nenehno išče prostorsko namestitev (Harvey, 1989), da bi dosegel takojšnjo ekonomsko korist, poskušajo države projicirati podobe, ki bi pritegnile kapital k fiksnim investicijam v okviru njihovih mej. Te podobe morajo funkcionirati kot reprezentacije prostora (projicirana podoba državnega ozemlja kot prostora, »odprtega za poslovanje«) in hkrati kot reprezentacijski prostori (predvideni prostor, opisan v terminih konkurenčnih ideologij, kakršen je kapitalizem). Oboje skupaj zagotavlja svetovnim kapitalističnim interesom in samim državljanom teh držav občutek varnosti.

Ne zadostuje, če rečemo, da morajo države ustvarjati in nadzorovati informacije. Prepletenost ukvarjanja z informacijami in kapitalizma zahteva razlago, če naj razumemo vlogo, ki jo igra v državnih funkcijah. Clark in Dear (1984) pojasnjujeta, da država pri uporabi državne moči ni nevtralna; v svojem prizadevanju za zagotavljanje nenehne akumulacije je tesno povezana s kapitalistično ekonomijo. V kontekstu informacijske dobe in svetovnega kapitala morajo države uporabiti vsa razpoložljiva sredstva, potrebna za podpiranje ekonomske rasti na svojih ozemljih. Javni ukrepi, kot so davčne olajšave, mednarodne trgovinske cone, zakonodaja o pravici do dela in spremenljivi predpisi v zvezi z okoljem težijo k temu, da pritegnejo kapital, da se umesti v državo. Pri zasledovanju tega cilja igra pomembno vlogo strateška uporaba kibernetičnega prostora in tehnologije interneta, saj omogoča, da so sporočila neke države nenehno dostopna. S temi sporočili država strateško oblikuje reprezentacije in reprezentacijske prostore, s tem pa diskurz tistih, ki upravljajo kapital.

Clark in Dear (1984, str. 53) pravita, da je uporaba informacij institucionalizirana v državi. Njuna tipologija državnih aparatov vključuje komunikacije in medije kot podaparate enotnega mehanizma. V okviru integracijske funkcije se informacijski podaparat uporablja za ustvarjanje in promoviranje ideologije z razširjanjem informacij. Če države nadzorujejo informacije s cenzuro, lahko informacijski podaparat spodbuja širjenje določenih podatkov ali posameznih ideoloških stališč. Ta sporočila ali znaki rabijo za signale svetovnemu kapitalu; so znak, da je država odprta za poslovanje, da je sprejemljiva za svetovne interese in da je kraj, kamor je vredno investirati.

Države manipulirajo informacije tudi za to, da krepijo nacionalistična občutja. Država strateško uporablja dolo-

čene znake in besedila, da pripomore k tekočemu procesu oblikovanja naroda ali prvim poskusom izgradnje nacionalne države. V informacijski dobi bi lahko rekli, da nova država potrebuje zemljevid in da mora ta zemljevid umestiti na internet, če naj govorimo o obstoju države tam, kjer je prej ni bilo. Stalna navzočnost spletnih strani, ki so kazale ozemeljski zemljevid Srbske krajine tri leta po zavzetju tega srbskega območja znotraj hrvaškega ozemlja, je primer razumevanja potrebe po navzočnosti države na internetu (Jackson in Purcell, 1997).

Naslednja simbolna funkcija navzočnosti države na internetu je, da se država na ta način kaže kot tehnološko razvita in odprta za obiskovalce kibernetičnega prostora. Država s tem, ko zagotavlja vedno več storitev po internetu, kaže, da obvladuje informacijsko tehnologijo. Primeri vključujejo on-line sisteme kandidiranja za državne zaposlitve na Floridi (ki naj bi bili vzpostavljeni zato, da bi pritegnili več usposobljenih kandidatov) ali informacije o storitvah, ki jih zagotavlja država, kot so viri podatkov in informacij (zapisi informacij za popotnike ali govorov v State Departmentu). Poznamo tudi nadomestila za tradicionalne storitve (Služba za notranje prihodke, ameriška agencija za pobiranje davkov, zdaj propagira elektronsko izpolnjevanje davčnih dokumentov zaradi zagotavljanja hitrejše obdelave). Vse to kaže, da je mogoče storitve, ki jih zagotavlja država, izboljšati ali nadomestiti s komunikacijo po internetu.

To, da država zagotavlja te storitve vedno širšemu (čertudi še zmeraj predvsem elitnemu) občinstvu, ima velik pomen - skupaj s storitvenimi, informacijskimi in ekonomskimi možnostmi. Država z uporabo informacijske in komunikacijske tehnologije predstavlja svojo tehnološko razvitost. Država spodbuja agencije, da izdelajo svoje skupine spletnih strani, in državni obrazci pogosto vključujejo naslove URL. Informacijski pod aparat se širi in promovira s tem, da prežema tudi druge državne veje.

Vprašanje, kako naj preučujemo reprezentacije in reprezentacijske prostore, ki jih ustvarja država, je težko, saj nam zgornja razprava zarisuje mnoge plati informacij in države. Naslednji razdelek obravnava temeljna načela in metodologijo lotevanja raziskovalnih vprašanj, ki smo jih uporabili v tej študiji.

METODOLOŠKA VPRAŠANJA PRI RAZISKOVANJU SPLETNIH STRANI

Analiza vsakega teksta (v obliki krajine, umetnosti, pesmi ali romana) je zapletena in besedila na spletnih straneh ali v drugih dokumentih na internetu niso izjema. Spletne strani se nahajajo v več kontekstih in to vpliva na interpretacijo. Ustvarjene so v določenih prostorih, napolnjene so s političnimi in kulturnimi predsodki oblikovalcev. Ta besedila so potem dostopna z računalniki in brskalniki, ki so lahko v istem splošnem družbenem kontekstu ali v tisoče kilometrov oddaljenih krajih. Berejo jih brskalci, ki o tem vprašanju ali kraju morda ne vedo nič razen tistega, kar vidijo na zaslonu, v katerega gledajo.

Sociosemiotična analiza zagotavlja vsebinsko pogojevano metodologijo za analiziranje spletnih strani, ki zaradi narave tehnologije sodijo v veliko prostorskih kontekstov. Ker informacija potuje skozi različne prostore in kontekste, je stabilnost pomena problematična. Sociosemiotika, kot jo je razvil Gottdiener (1995), zagovarja umestitev znakov v kontekste, v katerih so bili ustvarjeni, toda ob upoštevanju dejstva, da je tudi interpretacija ključnega pomena za razumevanje besedila. Sociosemiotika poudarja tako znake kot tudi nesemiotične strukture (ekonomske sisteme, nacionalizem, kulture, državo), v katerih se ti znaki nahajajo. Priznava tudi, da se konotacija (tvorjenje pomena) simbolov pogosto zgodi pred denotacijo (dejanskim zapisom ali tvorbo) znaka v obstoječih kodificiranih ideologijah. Resno jemlje interakcijo med znakom in ljudmi, ki se z njim srečujejo v vsakdanjem življenju, torej pomene, ki jih posameznik pripisuje besedilu, in končno to, da je znake mogoče spreminjati v blago (o tem širše razglablja Gottdiener). Trdim, da si lahko iste znake prisvoji tudi država - če ne vselej z namenom, da jih spremeni v blago, pa z drugimi nameni, ki podpirajo določene državne cilje.

Analizo spletnih strani bom omejil na to, da jih bom umestil v poseben družbenopolitični in ekonomski kontekst. Ugotavljanje tretje plati, inkorporacije teh znakov v vsakdanje življenje, je zunaj obsega tega projekta. Nadaljnje delo v okviru socio-semiotične analize zahteva ukvarjanje z načini inkorporiranja analiziranih znakov in simbolov. Če bi hoteli to opraviti v kontekstu skupin spletnih strani, ki jih ustvarja država, bi si morale te strani ogledati ciljne skupine državljanov določene države in tudi tujcev. Na ta način bi bilo mogoče preučiti učinke znakov in to,

ali se posamezniki in korporacije obnašajo v skladu z njimi. Tovrstna analiza se poskuša izogniti kartezijanskemu pogledu zviška in se umestiti v jasen kontekst, čeprav še vedno pušča prostor za razkorak med načrtovanimi sporočili in dojemanjem množičnega občinstva. Kot rečeno, ta študija se tega tokrat ne loteva.

Naslednja opomba je, da so preučene strani v angleščini. Angleščina na internetu sicer dejansko rabi kot *lingua franca*, vendar so se nekatere države močno potrudile, da so njihove spletne strani v njihovih uradnih jezikih. Skupina spletnih strani slovenske vlade ponuja obilo dokazov, da je vlada hotela zagotoviti, da lahko po njih brskajo tudi domačini. Način izvedbe teh prizadevanj morebiti kaže na željo po razvidnosti. Omogoča vsaj to, da imajo prebivalci dostop do dokumentov, ki ponazarjajo državno politično usmeritev.

Vse strani, ki jih citiram v nadaljevanju, vsebujejo podatke, predstavljene v obdobjih od 15. marca 1998 do 8. aprila 1998 in od 25. avgusta do 15. septembra. Spremembe na straneh se dogajajo hitro, s posodabljanjem podatkov in arhiviranjem, in zato je važno vedeti, kdaj smo stran analizirali. Skupine spletnih strani je razmeroma preprosto spreminjati in tako se lahko podoba, ki jo projicira država, spreminja tako hitro, kot si agencija ali direktor zaželi.

SLOVENSKI KONTEKST V POZNIH 90. LETIH TEGA STOLETJA

V nadaljevanju obravnavam razloge, ki so me navedli na preučevanje slovenske navzočnosti na internetu. Govoril bom o problemih slovenske percepcije in o tem, kako na to državo gledajo drugi. Oglel si bom geopolitično okolje te države, še zlasti izjave, ki jih državno vodstvo daje v zvezi z vodilno silo, Združenimi državami Amerike. Preučil bom tudi vlogo, ki jo Slovenija igra v svetovni ekonomiji, da bi opredelil kontekst določenega reprezentacijskega prizadevanja države. Končno bom omenil še relativno seznanjenost države z internetom, kar predstavlja kontekst, ki sili državo, da se ukvarja z domačo potrošnjo svojih skupin spletnih strani.

Pogledi na Slovenijo so pogosto povezani z Balkanom in negativnimi podobami, ki jih konotira (glede oblikovanja ideje o Balkanu glej Todorova, 1997). Geografi Slovenijo včasih zamenjujejo s Slovaško, slovenski učenjaki pa opozarjajo na nediferencirane podobe, ki jih imajo ljudje, ko Slovenijo še sedem let po njeni osamosvojitvi pogosto enačijo z Jugoslavijo. Dejanska bližina Slovenije s Hrvaško in Jugoslavijo, ne glede na konkretna dogajanja na tleh, nekatere ljudi napeljuje na misel, da sta investiranje ali turizem na tem prostoru tvegana (glej Bennett, 1998). To je posledica kartografskih podob o državi. Čeprav ta vrsta nalezljive logike zanemarja dejstva, lahko preusmeri investiranje v kraje, ki veljajo v očeh investorjev za varnejše, in tako Slovenijo prikrajša za dragoceno FDI.

Slovenija je država, ki sama sebe razločno vidi v kontekstu Evrope in evropske varnosti, to pa je v nasprotju z geopolitičnimi stališči vodilne države, t. j. Združenih držav. Slovensko vodstvo kaže jasno zavedanje omejitvev, s katerimi se sooča v geopolitiki poznih 90. let. Na tiskovni konferenci po srečanju z ameriškim predsednikom Billom Clintonom je Milan Kučan dejal, da je

»... prepričan, da je za državo, kot je Slovenija, v njenih odnosih z velikimi državami najpomembnejše vprašanje, kako smo lahko za te države zanimivi. In kako naj pritegnemo njihovo pozornost: ne na kakšen senzacionalističen način, ampak s tem, da smo uspešni in da imamo kaj povedati o stvareh, ki te države zanimajo.« (Kučan, 25. september 1997.)

To priča o vladi, ki čuti potrebo, da z različnimi medijskimi in državnimi nastopi pritegne pozitivno zanimanje ZDA in drugih virov svetovnega kapitala. Ti nastopi poskušajo Slovenijo predstaviti tujcem kot zanimivo in dragoceno državo, hkrati pa projicirati podobo, ki vpliva na način, kako domači opazovalci gledajo na svojo vlado in lastno državo.

Vlogo Slovenije v svetovni ekonomiji, ki ni pozicija moči, sta Agnew in Corbridge (1995, str. 205-207) označila za »izpostavo svetovnega kapitalizma v bivših socialističnih državah«. Na tem relativnem položaju, zunaj regionalnih trgovinskih blokov vodilnih držav, se Slovenija sooča s trgovskimi zaporami in carinami za njen izvoz ter ostaja brez subvencij evropskih razvojnih programov, kot je skupna kmetijska politika, ki bi omogočile večjo konkurenčnost njenih proizvodov.

Nadalje, četudi je bila Slovenija ekonomsko najrazvitejši del bivše Jugoslavije, je vendarle imela socialistično oblast. Ta izkušnja nedvomno vpliva na sedanjo poslovno kulturo in ekonomijo nasploh. Poročila o težavah pri prehodu k tržni ekonomiji, kot je odlašanje pri sprejemanju privatizacijskih zakonov, so zavrle razvoj nove podobe o Sloveniji kot otoku kapitalizma. Za pritegnitev kapitala morata biti zagotovljeni stabilnost in varnost - in tukaj vstopi preoblikovanje reprezentacij prostora po internetu. Uresničiti ga je mogoče tako, da se državnim ali zasebnim agencijam, ki se ukvarjajo s poslovnimi zadevami, zagotovijo naslovi elektronske pošte in skupin spletnih strani, ali pa z razvojem skupin spletnih strani, ki ponujajo poslovne informacije.

Končno, Slovenija je po mnogih merilih dobro preprežena z domačimi internet povezavami. *Business Central Europe* (1998) pravi, da je bila Slovenija na koncu leta 1997 tretja najbolj povezana država v srednji in vzhodni Evropi. Po podatkih o uporabnikih interneta na en milijon prebivalcev je bila Slovenija za Nemčijo in Estonijo, toda pred državami, za katere velja, da se v njih prehod v kapitalizem odvija hitreje, npr. Madžarska, Češka republika in Poljska. Ta raven priključenosti na internet kaže na prebivalstvo, ki ve, kako se internet uporablja.

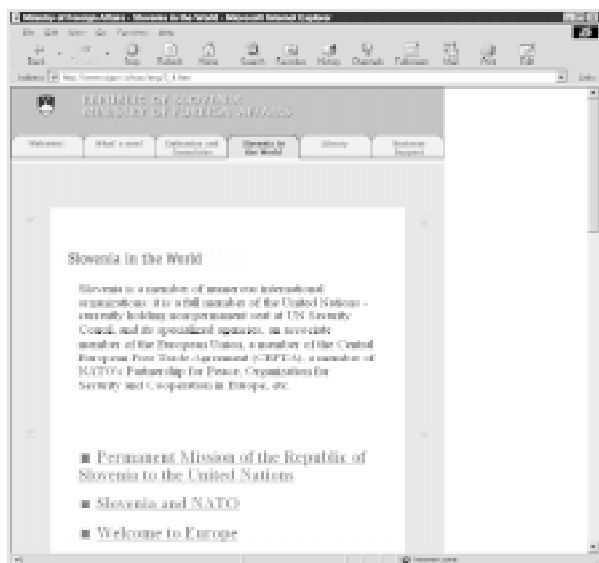
V naslednjem razdelku sledi analiza posameznih tipov spletnih strani, ki ponazarjajo prizadevanja Slovenije, da bi svoj diskurz vodila prek reprezentacij prostora in reprezentacijskih prostorov, ki jih strateško poskuša ustvariti. Na ta prizadevanja moramo gledati v kontekstih, ki smo jih že opisali, v okviru slabosti in prednosti, ki jih kažejo. Področja, o katerih bom govoril, vključujejo poskuse Slo-

venije, da se opredeli kot nebalkanska, po značaju evropska, predvsem pa brez vsake zveze z vojno v Bosni in Hercegovini. Drugič, podoba Slovenije kot sodobne, tehnološko razvite države bom analiziral po skupini spletnih strani, ki promovirajo in podpirajo to podobo, strani, ki govorijo o službah in ministrstvih, ki zagotavljajo tehnično podporo vladi. Tretjič, preučil bom podobo Slovenije leta 1997, ko si je prizadevala za včlanitev v NATO, a ji je spodletelo, ker se ta podoba ni skladala s predstavami, ki so jih o Sloveniji imeli v ZDA. Oglelal si bom te nasprotujoče si podobe. Nadalje bom obravnaval državne skupine spletnih strani, ki podpirajo kandidaturo Slovenije za članstvo v Evropski uniji. Naslednji dve temi, okolje in turizem, sta močno povezani, saj se država promovira kot zeleni košček Evrope, kjer najdemo vrsto biotopov in posebnosti, odvisnih od kakovostnega okolja. Od države se pričakuje, da bo nekatere svoje dele zavarovala, zato da bi ohranila okolje, hkrati pa uravnovesila potrebo po ekonomskem razvoju dežele. Končno bomo preučili prizadevanja za pritegnitev tujega kapitala s poslovno usmerjenimi skupinami spletnih strani, ki kot temelj delovanja povzdigujejo slovenske vrline - vrline, ki odsevajo določene poglede na svet - skupaj s promoviranjem finančne varnosti za tiste, ki bi se odločili za začetek poslovanja v Sloveniji.

BALKANSKO VPRAŠANJE

Položaj države v medijih je neposredno povezan z oblikovanjem podobe pri uradnih državnih birokracijah, kot so sveti za promocijo turizma. Ryan (1990) opozarja na trditve avstralske vlade, da ustvarjanje »nacionalnega stereotipa« (Ryan, str. 135) pripomore k oblikovanju trgovskih sporazumov, obrambnih paktov in raznih povezav, ki lahko koristijo državi. V primeru Slovenije bi imelo oblikovanje nebalkanske podobe pozitivne učinke, kakršni so vnovično začrtanje mentalnih zemljevidov tistih, ki ugotavljajo, kje bo neposredno tuje investiranje najverjetneje dalo največje koristi, kje bi bilo treba vzpostaviti varnostna območja in kje bodo turisti preživljali svoje počitniške pakete.

Različne vladne spletne strani, še posebno začetne strani zunanjega ministrstva, poudarjajo »evropskost« Slovenije v ostrem nasprotju z balkanskostjo, ki se kaže kot »neevropska«. Bivša Jugoslavija in - po asociaciji - Slovenija velja z ideološkega stališča za kraj »strasti etničnega sovraštva in prvinskega nasilja« (Morley in Robins, 1995, str. 143). Lytle (citiran v Morley in Robins, str. 143) pravi, da se Balkan kaže kot »... telo, okuženo z nacionalizmom, ne pa kot vojna, ki bi dopuščala kakršno koli obliko pogajanj ali posredovanj« (ibid.). Zaradi skupne zgodovine z Jugoslavijo velja Slovenija za del tega območja. Na men-

SLIKA 1

talnih zemljevidih mnogih tujcev je torej še naprej povezana s preteklostjo, kljub dejstvu, da so se boji odvijali predvsem v Bosni in Hercegovini in na Hrvaškem. Todorova (1997, str. 185-186) poudarja, da so bili ameriški mediji - dosti bolj kot evropski - nagnjeni k temu, da v zvezi z vojno ne uporabljajo podrobnih krajevnih imen, ampak govorijo kar o Balkanu. Zaradi položaja v kartezijskem prostoru in na zemljevidih fizičnih geografov se mora Slovenija truditi, da spremeni svojo identiteto.

Simbolni poskusi povezovanja z Evropo so vidni na vladnih spletnih straneh. Na straneh slovenskega zunanjega ministrstva najdemo povezavo z naslovom »Dobrodošli v Evropi« (Slika 1, http://www.sigov.si/mzz/ang/2_4.htm), ki brkljača takoj prestavi na domačo stran Evropa (vladno stran Evropske unije). Skupina spletnih strani slovenskega zunanjega ministrstva rabi za točko dostopa k evropskim *on-line* storitvam in informacijam. Seveda se postavlja vprašanje, ali si s tako povezavo Slovenija po asociaciji zagotovi večjo evropskost. Osebna skupina spletnih strani z izbranimi povezavami res izraža identiteto, toda ali strateška uporaba te povezave implicira, da ima država evropsko kvaliteto? Na to vprašanje lahko odgovorijo le sami brkljači, slovenska država bi nanj odgovorila pritrdilno.

Začetna stran skupine spletnih strani slovenske vlade (Slika 2, <http://www.sigov.si/>) ima dve jezikovni opciji, to-

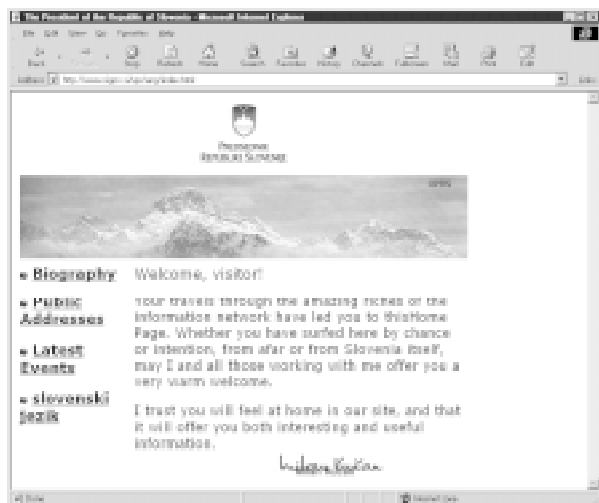

SLIKA 2

rej ponuja storitev tako domačemu kot mednarodnemu občinstvu. Najzanimivejša reprezentacija prostora je zemljevid sredi zgornjega dela strani. Slovenija je postavljena malenkost desno od sredine v Evropo brez skandinavskega polotoka, pribaltiških držav in držav, ki so se oblikovale iz bivše Sovjetske zveze, tako da dobimo zemljevid, ki umešča Slovenijo v skoraj središčni položaj. Premišljena raba kartografske manipulacije za ustvarjanje znakov ni nova (Pickles, 1992), novost pa je njena uporaba na spletnih straneh - glede na medij in vrste občinstva, ki jih dosega.

Vključen je tudi predsednik Kučan: spletna stran urada predsednika (Slika 3, <http://www.sigov.si/cgi-bin/spl/upr/ang/index.html>) prinaša pozdrave, s katerimi predsednik zaželi dobrodošlico kibernetičnim popotnikom na to skupino spletnih strani in upa, da bo brkljaču dala »... zanimive in uporabne informacije«. Ta stran vključuje še sliko Triglava (ki je na državnem grbu) in pogled na Slovenijo, ki je v nasprotju z mentalnimi zemljevidi o tem področju. Predsednik te male države prijazno pozdravlja brkljača, pri čemer izpostavi informacijski vidik strani, ne pa propagandne funkcije.

Analiza te skupine spletnih strani kaže odsotnost referenc na Jugoslavijo, razen v navedbi leta 1991 kot datuma osamosvojitve od bivše Jugoslavije. »Balkan« ni izraz, ki bi ga našli na začetnih straneh, a tudi po pregledu naslednjih strani ga nismo našli. Pomenljivo je, katere izraze se je slovenska vlada odločila izključiti iz svoje skupine spletnih

SLIKA 3

strani. Izogibanje besednjaku, ki Slovenijo povezuje z nje-
no bližnjo preteklostjo in s političnim prostorom bivše Ju-
goslavije, na vladnih straneh označuje jasne meje in novo
identiteto samostojne enote - take, ki sodi v Evropo.

JA, MI SMO ON-LINE – SLOVENIJA KOT SODOBNA DRŽAVA

Videz sodobne države dandanes vključuje navzočnost na internetu in razvito računalniško tehnologijo za zbiranje in obdelovanje informacij. Center vlade za informatiko (cvi) (Slika 4, <http://www.sigov.si/cvi/ang/cvi-intro.html>) oskrbuje državo z novimi vidiki vladnih aparatov, tj. z visoko tehnologijo v uradih in pri obdelovanju podatkov. Svoje naloge definira v več ciljih:

»racionalizacija poslovanja državne uprave in večja učinkovitost njegovega delovanja; zagotavljanje varovanja in zaščite podatkov; zaščita investicij v informacijsko tehnologijo z zagotavljanjem čim popolnejšega sistema integracije, z uvajanjem in vzdrževanjem enotnih metodologij in standardov, upoštevajoč trende evropskega in mednarodnega koncepta odprtih sistemov; snovanje in oblikovanje okolja informacijske tehnologije z maksimalno fleksibilnostjo znotraj standardov; povečanje komunikacijske in informacijske izmenjave med državno in lokalno upravo; zagotavljanje skupnih komunikacijskih in računalniških zmogljivosti skozi instalacijo, delovanje, upravljanje in vzdrževanje državne informacijske tehnološke infrastrukture.«* (10. september, <http://www.sigov.si/cvi/ang/cvi-intro.html>.)

* Vsi citati iz spletnih strani so navedeni po originalnih slovenskih besedilih na ustreznih spletnih straneh. (Op. prev.)

Tukaj se kaže več stvari, ki so precej simbolne narave. Prvič, pred nami je kibernetična manifestacija birokracije, ki upravičuje obstoj aparata. Birokratske institucije zelo učinkovito upravičujejo nenehne stroške z naslova proračuna tako, da govorijo o pomembnosti opravljenega dela. Delo je v tem primeru pomembno zato, ker povečuje učinkovitost, pospešuje izmenjavo in omogoča večjo komunikacijo med skupinami. Vsi ti izrazi, ki so preželi in prevzeli to ministrstvo, so s področja poslovnosti in tržne ideologije.

Nadalje vidimo, da ima država organ, ki skrbi za doseganje posebnih ciljev v informacijski in komunikacijski sferi. V prizadevanjih Slovenije, da bi se pokazala kot sodobna država, ki se je tehnološko zmožna obdržati v kapitalističnem svetu, s katerim tekmuje, je to najmočnejše znamenje obvladovanja informacij.

Ena pomembnejših vlog je vloga upravljalca raznih državnih podatkovnih baz, med drugimi tudi podatkovnih baz parlamenta, osrednjega statističnega urada in finančnega ministrstva. Kot skrbnik informacij raznih enot upravičuje obstoj informacijskega aparata s poudarjanjem njegove vrednosti. V imenu učinkovitosti rokuje s podatkov-

Government Centre for Informatics (CVI)

CVI was established in January 1997 as a governmental agency, responsible for implementation of information technology (IT) in state institutions.

Goals of CVI projects:

- reduced expenses and higher efficiency of state institutions' operations;
- data security and protection;
- uniform technologies and standards for maximum system integration and best investment yield;
- design of IT with maximum flexibility that standards allow;
- increased throughput in communications between state and local institutions;
- installation, operation, management and maintenance of the state's IT infrastructure which ensures common communications and computer capabilities.

To achieve these goals the government of Slovenia adopted the Strategy for providing the state bodies with an information infrastructure by the year 2000.

Competence of CVI:

- design and setup of IT in state institutions; supply, distribution and maintenance of IT equipment;
- operation of state institutions' computing centre and their communications network;
- providing various telecommunication services and e-mail;
- application software development, advising state institutions concerning IT planning and implementation, professional control during application software development and implementation, installation of telecommunication equipment, providing required quality of IT services and products, methodological and technological coordination during project development;
- methodological and technological solutions regarding connecting to and using public data bases and enabling information services to state institutions and other users;
- professional education and training for effective use of IT.

Internal organization of CVI

CVI is divided into five departments which cover various fields:

Development and advisory department:

- defines and establishes uniform standards and methodologies for IT development in state institutions;
- provides advice to state institutions and controls IT solutions development according to users' requests;
- develops software (this activity is reduced due to limited manpower);
- initiates wider use of large national databases (e.g. people, territorial units' and companies' registers) which creates (among other advantages) important reductions of costs;
- ensures a high level of protection during personal and business data use;
- contributes to a higher quality of work done in state institutions by using modern IT tools; this simplifies, reduces costs and speeds up work.

Computing and telecommunications department

- develops, performs management and control of state institutions' communication network;
- offers communication services;
- introduces communication standards;
- works on processing for state institutions' needs.

System support department supports and improves the mainframe's software and hardware, protects access, secures data and bases the operation of the whole system.

Microcomputer technology department

nimi bazami raznih ministrstev in vladnih uradov. Veliko moč mu zagotavljajo naloge, kot so

»izdelava in realizacija načrta informatizacije državnih organov, nabava in izdajanje mnenj v zvezi z nabavo informacijske opreme posameznih državnih organov, distribucija in vzdrževanje le-te; delovanje računalniškega centra državnih organov in skupne telekomunikacijske mreže državnih organov ter zagotavljanje skupnih telekomunikacijskih servisov, storitev in elektronske pošte; razvoj aplikativne programske opreme, svetovanje državnim organom v zadevah načrtovanja in uvajanja informacijske tehnologije, strokovni nadzor pri razvijanju in uvajanju aplikativne programske opreme, uvajanje telekomunikacijske opreme, zagotavljanje ustreznosti kvalitete storitev in proizvodov informacijske tehnologije ter metodološko in tehnološko koordinacijo pri razvoju projektov; metodološke in tehnološke rešitve pri povezovanju in uporabi javnih baz podatkov ter posredovanje informacijskih storitev državnim organom in zunanjim uporabnikom; strokovno usposabljanje in izobraževanje s področja informatizacije.« (10. september, <http://www.sigov.si/cvi/ang/cvi-intro.html>.)

Center torej skrbi, da ima vlada učinkovito, delujočo računalniško in telekomunikacijsko strojno opremo. Zagotavlja tudi ustrezni človeški kader, ki lahko uresničuje tehnološke cilje države pri njenem tekmovanju s tistimi, ki imajo enako ali višjo tehnologijo. Če uporabimo žargon iz poslovnega sveta, se kaže kot dragoceni del državnega aparata, ki izboljšuje delovanje države kot celote in pomaga spodbujati tekmovalnost.

PODOBA IN PRIKLJUČITEV K NATO

Vse leto 1997, ko se je zveza NATO odločala, katere države bodo povabili v naslednji krog širitve NATO, se je slovensko zunanje ministrstvo ukvarjalo s tem vprašanjem. Pri tem ni bil najvažnejši prikaz identitete neodvisne države, temveč pripravljenost Slovenije, da se priključi zahodnim varnostnim zvezam. Slovenija je bila članica Partnersstva za mir in po mnenju vlade je izpolnjevala številne kriterije za priključitev k NATO. Slovenski zunanji minister Zoran Thaler je zaradi okrepitve podobe Slovenije v tujini govoril na glavnih srečanjih Evropskega sveta in Zahodnoevropske unije pred konferenco v Madridu julija 1997. Pripombe so bile objavljene na skupini spletnih strani zunanjega ministrstva.

Podobno so se na internetu pojavila tudi stališča ZDA o Sloveniji (in drugih kandidatkah). Te izjave, ki sta jih dala obrambni minister Cohen in državna sekretarka Madeline Albright, so bile objavljene na skupini spletnih strani ameriškega State Departmenta (<http://www.state.gov/>). Imamo torej državo z omejeno močjo nasproti vodilni sili, obe pa uporabljata internet za razpravo o stališčih, ki jih je na istem mestu predstavila druga država.

Slovenija je imela srečo, da jo je med osamosvajanjem podpirala Nemčija, in to se je nadaljevalo tudi med obravnavo o širitvi NATO. Njeno vključitev v NATO je končno podprlo devet evropskih članic te organizacije. Toda pomisleki ZDA kot vodilne sile so premagali želje evropskih članic. Že razširitev NATO za tri države (Češko republiko, Madžarsko in Poljsko) je bil očitno težak predlog za ameriški senat, kaj šele pet držav, kar so predlagali Evropejci (poleg navedenih še Slovenija in Romunija). Vendar tega v spletnih dokumentih ZDA ni videti. Argumenti za odklonitev Slovenije so se usmerili v druge probleme. Vključevali so trditve o počasnem sprejemanju zakonov o privatni lastnini, o neobstoju povsem prostega trga in o kratkem obdobju demokratične vladavine. Vse to je kulminiralo v mesecih pred razpravami o širitvi NATO v Madridu (Purcell, 1998).

Slovenija je na prve signale, da morda ne bo sprejeta, odgovorila s pripombami ministra Thalerja na skupini spletnih strani zunanjega ministrstva (Slika 5, http://www.sigov.si/mzz/ang/2_4.htm). Šlo je kratko malo za govore z raznih srečanj, vendar se je ministrstvu zdelo, da jih je treba postaviti na internet. Ta besedila kažejo, da si je Slovenija prizadevala predstaviti svojo jasno vlogo na geopolitičnem

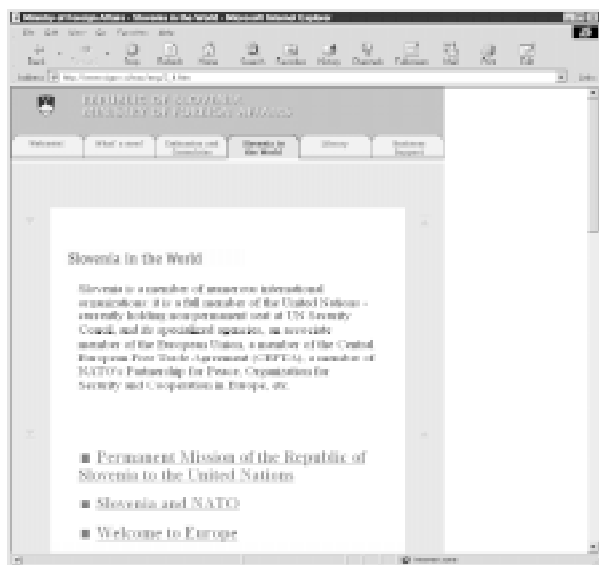
zemljevidu razširjene NATO. Slovenija se je prikazovala kot država, ki je pripravljena razvijati sodobno profesionalno vojsko po standardih NATO. Kolektivne varnosti ne bi le konzumirala, temveč bi jo učinkovito zagotavljala, in lahko bi rabila za vzorčni model državam na jugovzhodu, saj bi pokazala, kako koristno je sodelovanje z mednarodnimi telesi.

Kriteriji za širitev NATO niso bili le vojaški, ampak so vključevali tudi druge standarde. O tem je govoril minister Thaler, ko je poudaril, da

»Slovenija izpolnjuje temeljne pogoje za vstop v to zvezo. Ti pogoji so bili definirani v študiji o razširitvi NATO in so naslednji: politična demokracija, tržna ekonomija, ustrezno zagotavljanje človeških pravic, nadzor demokratično izvoljenih oblasti nad obrambnimi strukturami in dobri sosedski odnosi.« (Thaler, 24.-25. marec 1997.)

Potencial vzorčnega modela za preostale balkanske (a pazite, ne imenuje jih balkanske) države je bil omenjen v govoru pred Evropskim svetom. Slovenija ima potencial, da

»... predstavlja pozitiven primer za države, ki se nahajajo jugovzhodno od slovenskih mej; primer, ki dokazuje, kako dobrodošla je miroljubna in demokratična politična usmeritev. Vstop Slovenije v NATO bi pomenil institucionalizacijo stabilnosti v tem delu Evrope.« (Thaler, 24.-26. april 1997.)

SLIKA 5

Povsem jasno je, da se je zunanji minister namenoma izognil imenu Balkan in prav ohlapno definiral, komu bi Slovenija – kot mejnik na tem področju – rabila za model. S sklenitvijo odnosa z NATO bi zmagoviti pohod zahodne demokracije in miru lahko skozi Slovenijo nadaljeval pot na jugovzhod. Thaler je tudi poudaril, da je Slovenija sicer bila del nekdanje komunistične države, vendar Jugoslavija (in torej tudi Slovenija) nikdar ni bila članica Varšavskega pakta. Ta linija je zanimiva. Prvič, s poudarjanjem ruskih interesov za tri glavne kandidatke poskuša pokazati, da je Slovenija v ruskih očeh manj ogrožujoč dodatek NATO. Drugič, predstavlja prizadevanje manjših evropskih partneric, da bi prisilile ZDA, da bi na varnost nehale gledati le v smeri vzhod-zahod. Z vključitvijo tega argumenta se je Slovenija pridružila argumentom Francije in Italije o poveljevanju južnega krila NATO in zaradi potencialnega partnerstva na južnem prizorišču dobila njuno podporo. To je še zlasti važno, saj je Slovenija poudarila, da mnogi problemi varnosti, s katerimi se srečuje, niso tradicionalno vojaški problemi.

»Toda ob odsotnosti široke varnostne mreže se lahko sprožijo procesi na ozkem območju in destabilizirajoče učinkujejo na sosednje (sic) države: ti procesi se lahko razširijo tudi izven tega območja. V mislih imam organiziran kriminal, še zlasti nezakonito trgovino z mamili, orožjem in nevarnimi snovmi ter nezakonito imigracijo.« (Thaler, 24.-26. april 1997.)

Širitev NATO naj bi torej upoštevala vprašanja varnosti, s katerimi se zveza neposredno ne ukvarja, in prav ta vprašanja je predstavila Slovenija. Če je Poljsko, Češko republiko in Madžarsko gotovo upravičeno skrbelo zaradi očitne ruske grožnje, tega v slovenskih prizadevanjih ni zaslediti. Ministrove opazke so v resnici jasno pokazale, da gre za ustvarjanje novega reprezentacijskega prostora, ki se odreka stališču vodilne sile, ZDA, o osi vzhod-zahod.

Slovenija, ki ni imela moči, da bi ZDA prepričala o kompromisu, se na koncu madridskega vrha torej ni pojavila na seznamu. Država je potem sprejela izjave ZDA, da je širjenje nepretrgan proces in da je Slovenija v naslednjem krogu pogovorov o širitvi verjetno v najboljšem položaju. Lobiranje po svetovnem spletu se nadaljuje. Nedavni dodatki na skupini spletnih strani zunanjega ministrstva kažejo, da je Slovenija pred kratkim precej povečala izdatke za obrambo*, da bi izpopolnila vojaške sile in jih uskladila s standardi NATO.

* Spletna stran, ki je naznanila povečanje izdatkov, se je najprej pojavila na skupini spletnih strani slovenskega zunanjega ministrstva. Potem je bila umaknjena. Odtlej na spletnih straneh, ki govorijo o Sloveniji, nisem uspel najti nobene samostojne potrditve tega dejstva.

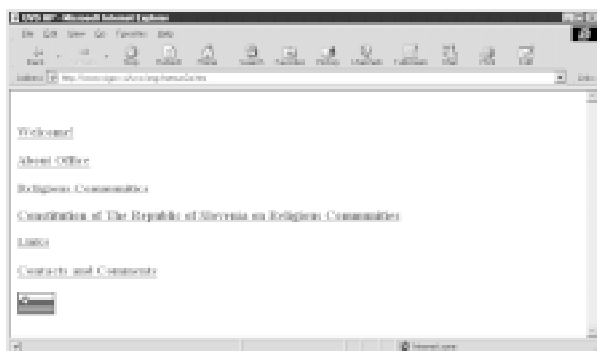
Iz analize ni jasno, za kakšno občinstvo se je prizadevalo zunanje ministrstvo. Ker je besedilo dostopno tako v angleščini kot v slovenščini, je očitno, da je ciljalo na domačo potrošnjo. Tudi mednarodni tvorci politike ali člani njihovih garnitur morda pregledujejo internet, tako da so tudi oni ciljna publika. Jasno je, da so bila prizadevanja ministra Thalerja na velikih diplomatskih srečanjih poskusi osebne lobiranja. Elektronska inačica argumentov njegove vlade naj bi dosegla tudi voditelje, ni pa prav jasno, koga se je poskušalo lobirati. Prizadevanja za preoblikovanje strateških reprezentacij prostora za zagotovitev priključitve se bodo nadaljevala.

EVROPSKA UNIJA – UPANJA, PRIČAKOVANJA IN STANDARDI

Vsaka država vzhodne srednje Evrope, ki upa na članstvo v Evropski uniji, se sooča z vrsto standardov odprte in demokratične družbe, ki jih mora uresničiti. En način lotovanja enega od preskusnih vprašanj, vprašanja o verski svobodi, zastopa Urad za verske skupnosti (slika 6, <http://www.sigov.si/uvsv/ang/aindex.htm>). Ta skupina spletnih strani, ki kaže konsistentno rabo državnega grba Slovenije, poskuša mednarodnim in domačim uporabnikom predstaviti dokaze o verski strpnosti. Strpnost do manjšin in torej do njihovih različnih veroizpovedi je eden številnih družbenih standardov, po katerih bodo skupine za varstvo človekovih pravic in vlade presojale Slovenijo, ko bodo razpravljale o tem, ali naj jo sprejmejo v Evropo.

Ta skupina spletnih strani je zanimiva iz več razlogov. Prvič, podaja spisek verskih organizacij, ki so registrirane pri Uradu. To je pomembno, saj se je število misijonarskih skupin v vzhodni srednji Evropi in vzhodni Evropi od zgodnjih 90. let tega stoletja precej povečalo. Zanimivo je opaziti, da tabela (17. avgust 1998) prikazuje Rimskokatoliško cerkev na prvem mestu (slika 7). Ali gre pri tem za premišljen korak Urada, da bi poudaril rimskokatoliško večino v državi, ali zgolj za posledico tega, da se je Rimskokatoliška cerkev registrirala prva, ni jasno.

Možnosti za morebitno interakcijo brkljača z Uradom so izjemne. Elektronska poštna povezava na tej skupini spletnih strani omogoča dostop do direktorjevega naslova elektronske pošte. To omogoča brkljaču, da postavlja vprašanja in preučuje vlogo države pri podpiranju raznih veroizpovedi, verskim skupinam pa omogoča, da si priskrbijo

SLIKA 6

več informacij. To daje vtis razvidnosti in dostopnosti, češar mnogim vladnim skupinam spletnih strani manjka.

Preiskava bo poleg religije vključila še druga vprašanja družbene pravičnosti. Preučila bo politični sistem, da bi se pokazalo, ali obstaja odločenost za demokratične volitve. Vladno gradivo zagotavlja Republiška volilna komisija (slika 8, <http://www.sigov.si/elections/rvk.html>). Ta skupina spletnih strani vsebuje izide volitev na raznih ravneh, z volitvami župana glavnega mesta Ljubljane leta 1997 in parlamentarnimi volitvami leta 1996 in 1992. Predstavitve volilnih izidov sicer ne zagotavlja demokratične družbe, kaže pa več stvari. Prvič, volitve so in zdi se, da je volil-

Republic of Slovenia
Government's Office for Religious Communities

Religious communities which hold legal person status in the Republic of Slovenia

	RELIGIOUS COMMUNITY	ADDRESS	REPRESENTATIVE
1.	The Roman Catholic Church	The Archbishopal Ordinary's Office, Cili Metodov trg 4, Ljubljana	dr. Franc Rode
2.	The Evangelical Church	Seniority Office, Slovenska 15, Murška Sobota	Dežo Družič
3.	The Jewish Community of Slovenia - The Jewish Community of Ljubljana	Trombiš 2, Ljubljana	Andrej Kozar
4.	The Union of Baptist Churches in the Republic of Slovenia	Jarčeva 1, Celje	dr. Hilda Čarjč
5.	The Serbian Orthodox Church	Grubarjevo nabrežje 28, Ljubljana	Neven Bosković
6.	The Islamic Religious Community in the Republic of Slovenia	Doblovojeva 14, Ljubljana	Muhamed Muharemović
7.	The Pentecost Church in the Republic of Slovenia	Tednova 27, Novo Mesto	Daniel Džikić
8.	The Christian Adventist Church	Njegoševa 15, Ljubljana	Drago Marin
9.	The Jehovah's Witness - Christian Religious Community	Fojnikova 77a, Ljubljana	Stanislav Presker
10.	The Christ's Church of Brethren in the Republic of Slovenia	Zidni prehod 5, Metlika	Toma Tomović
11.	The New Apostolic Church in the Republic of Slovenia	Glavni trg 3, Metlika	Grigor Koršak
12.	The Free Church in the Republic of Slovenia	Adamičeva 7, Celje	Grigor Pomač
13.	The Community for Krishna Consciousness	Zibertova 27, Ljubljana	Andrej Klobčič
14.	The Liberal Catholic Church	Jarmnikova 1, Ljubljana	Arvid Havlik
15.	The International School of the Golden Rosary - Lectarium Rosicrucianum	Galovška 280, Ljubljana	Zlata Pan
16.	The Church of Jesus Christ of Latter-day Saints	Mazarykova 4, Ljubljana	Albin Lotrič
17.	Universal Life	Grinčeva polcadi 16, Ljubljana	Vladko Blažič
18.	The Unification Church	Novosadka 6, Ljubljana	Silvo Šarč
19.	The National Bahai Community in the	Muravska 5	

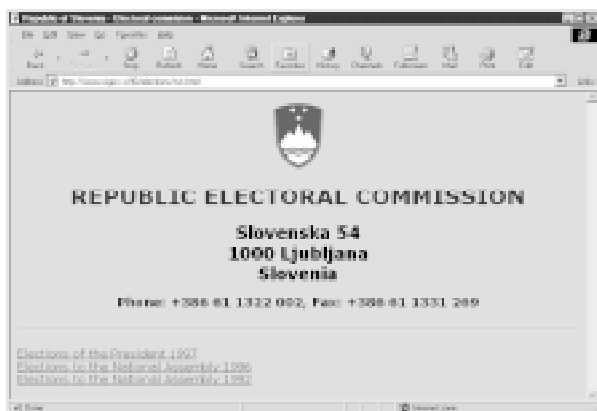
SLIKA 7

ni proces stabilen. Drugič, predstavitev teh izidov kaže brkljačem, da Slovenija ne skriva volilnih izidov, vključno s podrobnostmi o rezultatih na lokalnih ravneh. Končno, prikazane so ravni udeležbe - morda kot nadomestek za moč demokracije in državljansko udeleženo ljudi. Vse troje skupaj naj bi prepričalo opazovalca, da je Slovenija zares demokratična.

Evropska unija bo zahtevala tudi uskladitev ekonomskih sistemov. V spreminjanje bo vključenih več državnih agencij in mnoge od njih že delujejo v smeri lajšanja tega procesa. Taka agencija je Statistični urad Republike Slovenije (slika 9, http://www.sigov.si/zrs/indeks_e.html). To je služba, v kateri moramo videti podaljšek državnega informacijskega aparata. Pridobiva surove anketne podatke o številnih ukrepih (ekonomskih, družbenih, kulturnih, političnih) in jih daje v uporabo vladi in zasebnim skupinam, ki te storitve naročajo in jih tudi plačujejo. Z besedami s skupine spletnih strani:

»... predstavlja državno statistiko, ki zagotavlja organom in organizacijam javne uprave, gospodarstvu in javnosti agregate o stanju in gibanjih na ekonomskem, demografskem in socialnem področju ter na področju okolja in naravnih virov.

Statistika sledi načelu *neutrarnosti, objektivnosti in strokovne neodvisnosti*, podatki se pridobivajo in posredujejo na podlagi *znanstvenih spoznanj in strokovno ustreznih metod*. Statistični urad Republike Slovenije izpolnjuje mednarodne obveznosti s posredovanjem in izmenjavo statističnih podatkov z drugimi državami in mednarodnimi organizacijami.« (Poudarek je moj. 10. september 1998, http://www.sigov.si/zrs/indeks_e.html.)

SLIKA 8

Urad trdi, da sta njegovemu delovanju lastna objektivnost in nevtralnost, četudi funkcionira kot del države. Ta trditev o nevtralnosti in nepristranski obdelavi izsledkov je bistvenega pomena za prikaz države kot zagovornice resnice. Upravičevanje političnih odločitev s težo tovrstnih številka mora biti izraženo v pojmi nevtralnosti in neodvisnosti. Te izjave tudi pričajo o razvitem, sodobnem prijemu države na tem področju delovanja. Že stoletja so statistika in informacije vitalnega pomena za uveljavljanje državnih interesov. Urad se poskuša predstaviti na način, ki ustreza mednarodnim standardom in praksam; na skupini spletnih strani se temu reče »evropeizacija slovenske statistike« (ibid.). Ta izjava sama po sebi izdaja idejo o nevtralni statistiki, saj si Slovenija prizadeva zbirati podatke po evropskem vzoru, tako da so slovenske številke skladne z Evropo. Prav ti podatki, zbrani na evropski način, bodo uporabljeni za regionalne primerjave in upravičevanje slovenskega vstopa v Evropo. Zato je Statistični urad bistven, torej tudi političen aparat.

Ministrstvo za finance (slika 10, <http://www.sigov.si/mf/ang/apredmf2.html>) ima podobno vlogo kot Statistični

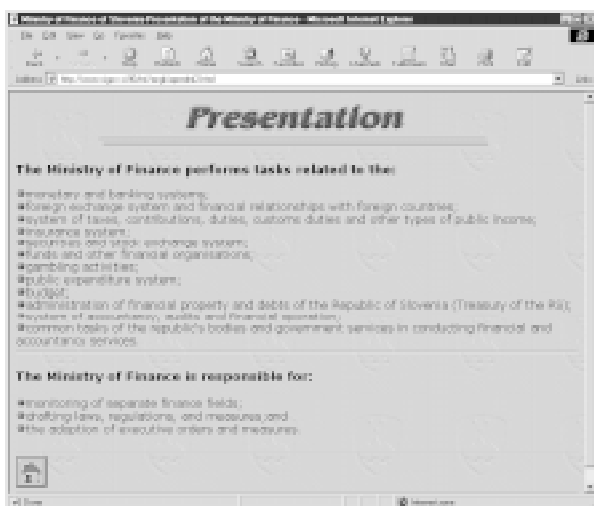

SLIKA 9

urad, to je, standardiziranje ekonomskih predpisov v državi, da se ujemajo s predpisi v Evropski uniji. Kot druge skupine spletnih strani tudi stran Ministrstva za finance podaja obvezni državni grb, poleg tega pa še sliko zgradbe, v kateri domujejo službe tega ministrstva. Kot druge skupine spletnih strani podaja tudi zemljevid Ljubljane, ki omogoča lociranje ministrstva.

Vrednost te skupine spletnih strani je v predstavitvi Slovenije kot sodobne kapitalistične države. Ministrstvo jasno opredeljuje svoje kompetence in dejavnosti ter s tem upravičuje svoj obstoj. Ministrstvo se ukvarja z vprašanji pranja denarja, urejanja davkov, zunanje trgovinske menjave in igralništva. Vidna je želja po primerjanju slovenskih prizadevanj s prizadevanji drugih držav, predvsem drugih evropskih ali razvitih kapitalističnih držav, kot so Združene države Amerike ali Nova Zelandija, Kanada ali Avstralija. Ta izbira kaže tudi prizadevanja posameznih vlad, da omogočijo dostop do takih informacij. Treba je omeniti, da obstaja povezava s slovensko sosedo Hrvaško in njenim Ministrstvom za finance. Povezave so brskaču sicer koristne, če išče primerjave, njihova simbolika pa je v tem, koga povezujejo. Kažejo vsaj to, da si Slovenija želi povezav s finančnimi ministrstvi držav, ki so navzoče na internetu, in med njimi so tudi evropske članice.

Tudi skupina spletnih strani predsednika vlade (slika 11, <http://www.sigov.si/pvl/ang/drnovsek.html>) priča o tem, da si vlada na svojih spletnih straneh nenehno prizadeva

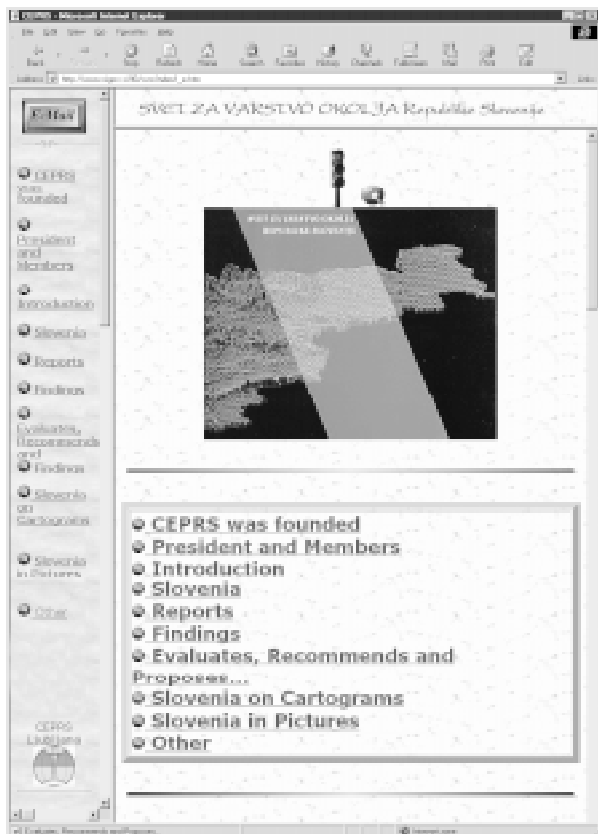

SLIKA 10

SLOVENIJA – OKOLJE IN NARAVNI PARKI

Država lahko sebe samo trži kot turistični prostor, ki temelji na omejenih naravnih virih. Bližina Avstrije, Italije in Nemčije poudarja položaj, ki ga Slovenija zaseda v absolutnem prostoru. Vendar je splošno znano, da komunistične vlade niso posvečale veliko skrbi za okolje. To je dediščina, ki vpliva na dojemanje vzhodne srednje Evrope kot morečega okolja. Svet za varstvo okolja (svo) (slika 12, http://www.sigov.si/svo/index1_e.htm) si prizadeva, da bi se Slovenija obdržala kot »zeleni košček Evrope« (Tourism, 3. september 1998, slika 13, <http://www.ijs.si/uvi/eng/frame.html-12>) in hkrati uravnovesila potrebe ekonomskega razvoja.

Važno je pripomniti, da se ta skupina spletnih strani

Slika 12

loteva veliko stvari, vendar morda na lastno škodo. Navzočnost okvirov kaže tehnično kompetentnost oblikovalca strani (ki na sami strani ni naveden). Ta skupina spletnih strani priča o prizadevanjih države, da skrbi za okolje in tako pripomore k stalnem obnavljanju razmer, ki so zdrave za prebivalstvo v celoti.

Toda pazljivo branje besedil na tej skupini spletnih strani pokaže prizadevanje za uravnotežanje industrijskega razvoja in za prakse, ki jih okolje prenese. Gre za praktično priznanje s točno določenim ciljem ohranjanja ekonomske rasti, ki je državi tako strašansko potrebna. Za argumentacijo v prid zaščiti okolja na tej skupini spletnih strani so uporabljeni tudi zemljevidi. Ti zemljevidi umeščajo

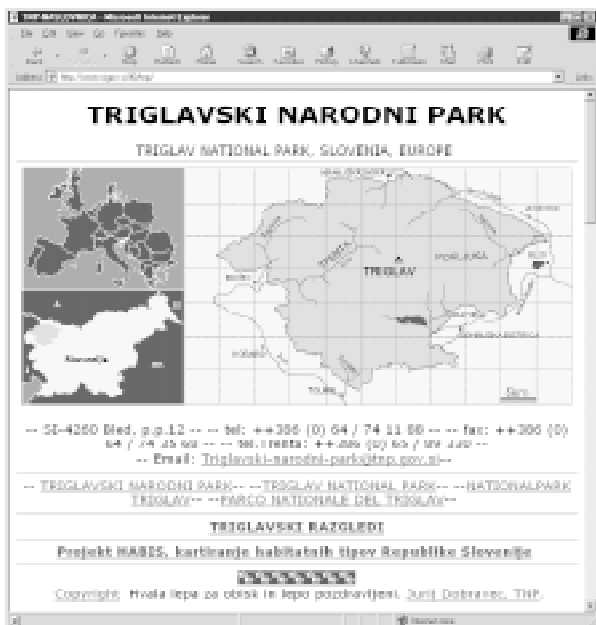

SLIKA 13

Slovenijo v Evropo (kot na drugih vladnih skupinah spletnih strani se tudi tukaj postavlja vprašanje o tem, kje je Slovenija), vidimo pa tudi zemljevide, na katerih je prikazano, kako so izrabljene reke, kolikšen je avtomobilski promet na cestah in kakšna je kakovost zraka, vse to pa so stvari, s katerimi se mora ukvarjati država.

Velik del te skupine spletnih strani je namenjen podajanju širokih posplošitev, ki podpirajo dejavnosti svo, z utemeljitvijo, da je okolje nekaj, čemur se država mora posvečati in tudi se posveča. Velikanska količina informacij rabi za pokazatelj, da vlada ukrepa v zvezi z okoljem in tako varuje prebivalstvo in deluje v smeri ohranjanja naravnih virov v državi. To je pomembni del legitimacijske funkcije države.

Druge skupine spletnih strani, ki podpirajo »zelen« prijem, vključujejo stran, ki je posvečena Triglavskemu narodnemu parku (slika 14, <http://www.sigov.si/tnp/>). V koraku z drugimi državami, ki promovirajo turizem kot vir menjave s tujino, tudi Slovenija promovira svoj najznamenitejši park, Triglavski narodni park. Uvodne strani spet umeščajo državo na zemljevide tako, da jo kažejo v osrednjem delu Evrope, nato pa umestijo brkljača v Slovenijo, da dobi prostorski občutek (upoštevanja vredna točka). Namenjena je raznim občinstvom, saj je besedilo na tej strani

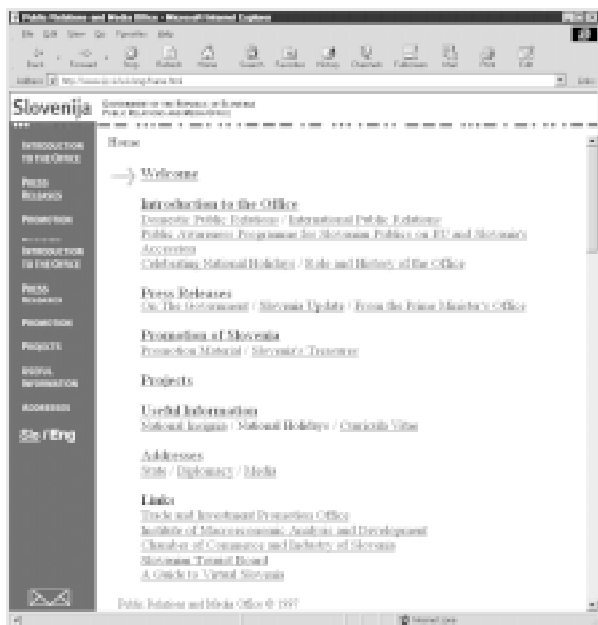
Slika 14

v štirih jezikih (slovenščini, angleščini, nemščini in italijanščini). Besedila predstavljajo zgodovino in oblikovanje parka, spremljevalni zemljevidi pa ponujajo informacije o geologiji, rastlinstvu in živalstvu tega območja. Nenavadno je, da skupina spletnih strani, ki je posvečena narodnemu parku, ne vsebuje informacij o turistični dejavnosti, a v angleški inačici je ne najdemo. Vendar so v besedilu omenjeni kraji velikokrat povezani z dobrimi fotografijami, ki prikazujejo lepoto, ki pričakuje turista.

TURIZEM–NOVA DRŽAVA, NOVE MARKETINŠKE STRATEGIJE

Državna promocija turizma na mreži kot vir FDI ali povečanja količine tujih valut in poslovne rasti je opazna, najdemo pa tudi mnoge zasebne skupine, ki promovirajo turizem v Sloveniji. Dve vladni ustanovi za promocijo turizma sta Urad za informiranje (UI) in Svet za turizem (ST). Urad za informiranje Republike Slovenije (slika 15, <http://www.ijs.si/uvi/eng/frame.html-12>) se stvari loteva v online inačici s štiristranskimi spiski dejstev o raznih temah, ki se nanašajo na Slovenijo. On-line brošura jasno izraža potrebo po spremembi pogleda na Slovenijo in prikazuje Slovenije v reprezentacijskih prostorih turistov:

»Za državo je pet let neodvisnosti kratek čas. Za turizem, za predstavitev turizma v svetu in za poslovni svet je to komajda kaj časa. Slovenija se sooča z vrsto dilem, ki so del zapuščine jugoslovanskega turizma. Najvažnejše je vprašanje, kako tržiti lepote nove samostojne Slovenije na mednarodnem trgu ob dejstvu, da je bila Slovenija kot turistični cilj do nedavnega tržena v širšem kontekstu Jugoslavije.« (Tourism, <http://www.ijs.si/uvi/eng/frame.html-12>, 3. september 1998.)

SLIKA 15

To je ena redkih omemb Jugoslavije, ki jih najdemo na vladnih skupinah spletnih strani (glej razpravo o procesu distanciranja od tega izraza v tem članku), njen kontekst pa je povsem očitno negativen. Govori o ujetosti v majhen trg, kar je treba preseči, če naj slovenska turistična industrija postane konkurenčna. Slovenija se mora v očeh tistih, ki jo še vedno vidijo kot del Jugoslavije (nekdanji turistični in potovalni agenti), torej na novo definirati kot ločena entiteta, ki zasluži podrobnejše poznavanje. Brošura tudi opeva vrline Slovenije, zlasti vrsto turističnih možnosti na temelju različnih pokrajin v tej državi.

Svet za turizem (slika 16, <http://www.tourist-board.si>) je še ena vladna služba, pristojna za promoviranje države v letu 1996. Njena naloga je promocija turizma doma in v tujini. Poleg tega svojo misijo opredeljuje z naslednjimi besedami.

»Pozicionirati Slovenijo kot deželo z jasno in prepoznavno identiteto, s točno določenimi primerjalnimi in tekmovalnimi prednostmi ter na ta način konkretno pomagati slovenskemu gospodarstvu pri trženju slovenske turistične ponudbe.« (3. september 1998, <http://www.tourist-board.si>).

V tem odzvanja trditev iz brošure Urada za informiranje, da Slovenija ni dovolj znana in da trpi zaradi pomanjkljivega razlikovanja od sosednjih držav. Trditve v zvezi s smotrom in vizijo Sveta za turizem jasno poudarjajo njegovo vlogo državnega promotorja. Svet lahko

SLIKA 16

»bistveno vpliva na razvoj turizma, saj povezuje vse subjekte slovenske turistične organiziranosti in vse subjekte, ki se ukvarjajo s promocijo države z namenom, da se doseže usklajeno in učinkovito delovanje vseh« (3. september 1998, <http://www.tourist-board.si>.)

Državne ocene turističnega potenciala kažejo realistično presojo razmer, v katere se v tem tekmovanju podaja Slovenija. Svet razume pomen turizma za ekonomijo in evropski trg, na katerem tekmuje, in priznava dejstvo, da zdaj tekmuje tudi z drugimi državami vzhodne srednje Evrope, kot so Madžarska, Češka republika in Poljska, če naštejemo le nekatere.

Glavni del te skupine spletnih strani predstavlja določitev lokacije dežele. Dejansko lahko s prve strani kliknemo povezavo, ki se imenuje Lega Slovenije in podaja razdalje do glavnih srednjeevropskih mest (Salzburg, Dunaj, München, Budimpešta) ter obrisni zemljevid države z navedbo mejnih držav. Zemljevidi, CD-ROMi in vodiči za turiste in potovalne agente so dostopni po internetu, kar ponuja Svetu nadaljnje možnosti za predstavitev Slovenije.

Skupina spletnih strani Sveta za turizem je namenjena predvsem posamezniku ali poslovnežu, ki išče turistično podporo. Vsebuje povezave, ki človeka prenesejo na dobro oblikovane zasebne skupine spletnih strani, kot je Vodič po virtualni Sloveniji (<http://www.ijs.si/slo/>), ki vključuje mnoge povezave s posameznimi mesti in zanimivostmi, a tudi te so naredili zasebniki. Mnoge od teh spletnih strani so naredili posamezniki, ki so ponosni na svoje mesto, in same po sebi niso namenjene podpori turistične industrije.

Poleg tega ima ta skupina spletnih strani informativno funkcijo, saj opredeljuje, kaj je turistični izdelek ali značilno turistično območje. Naštete so tudi načrtovane promocijske dejavnosti te službe, npr. sodelovanje na turističnih sejmih (četudi je treba omeniti, da je seznam veljal za leto 1997, posodobitve pa nisem našel). To koristi obveščenoosti mednarodnega brkljača o povečani strokovnosti te industrije in o možnostih turizma v Sloveniji. Nadaljnja funkcija teh strani je zagotavljanje virov tistim domačim brkljačem, ki bi hoteli sodelovati pri razvijanju slovenskega turizma. Ta skupina spletnih strani - kljub raznovrstnemu občinstvu (turisti, turistični agenti, strokovnjaki) - ponuja to, kar ponujajo tudi druge vladne skupine spletnih strani, tj. jasno označitev države in poudarjanje relativne bližine njenih trgov. Ta proces definiranja podobe na turistovem mentalnem zemljevidu je glede na naravo turizma bistvene-

ga pomena za ekonomski uspeh. Turizem ni edini del ekonomije, ki je odvisen od posameznih reprezentacij prostora. Pritegnitev tujega investicijskega kapitala je odvisna od dojemanja – dojemanja, ki ga bo država poskušala ustvariti in manipulirati. O tem govorimo v naslednjem razdelku.

SLOVENIJA – ODPRTA ZA POSLOVANJE

Slovenija tekmuje v igri pritegovanja neposrednega tujeja investiranja (FDI). Ima nekaj slabosti in nekaj prednosti. Za zunanje dojetje teh lastnosti so pomembne reprezentacije prostora. V globalizirani ekonomiji, pravi Deibert, se mnoga podjetja zatekajo k »lokalni globalizaciji« (Deibert, 1997) tako, da trge, na katerih delujejo, širijo s komunikacijsko tehnologijo. Urad za gospodarsko promocijo Slovenije in tuje investicije uporablja isto strategijo pritegovanja FDI in razširjanja trga po internetu. To uredničuje s poudarjanjem značilnosti, ki bi lahko bile dragocene za tuji kapital.

Slovenija je članica CEFTA, želi pa se kar najhitreje včlaniti v Evropsko unijo. Glavno pristanišče v državi je Koper, ki trenutno prednjači pred sosednjima pristaniščema Trstom (Italija) in Reko (Hrvaška). Slovenija je imela srečo, da je bila ena industrijsko najrazvitejših republik bivše Jugoslavije, tako da razpolaga s fiksnim in človeškim kapitalom, ki ga je mogoče izkoriščati. Tudi zveze s sosednjimi kapitalističnimi državami so pripomogle k sorazmerno ugodnemu položaju v evropski in svetovni ekonomiji, zlasti v odnosih z Nemčijo, Avstrijo in Italijo.

Vlada si očitno prizadeva promovirati Slovenijo kot prostor za investiranje. Ministrstvo za ekonomske odnose in razvoj ima skupino spletnih strani (<http://www.sigov.si/meor/index.htm>), ki je zelo slabo razvita. Daje zgolj naslove kontaktnih oseb v posameznih oddelkih, a malokaj drugega. Izstopajo strani Urada za gospodarsko promocijo in tuje investicije (TIPO), Urada za makroekonomske analize in razvoj (UMAR) (<http://www.sigov.si/zmar/index.html>) in Urada za varstvo potrošnikov (<http://www.sigov.si/uvp/index.htm>), četudi so te zadnje dostopne le v slovenščini. Te tri skupine spletnih strani so najbolj razvite, skupine spletnih strani TIPO in UMAR pa so tudi v več jezikih.

Skupina spletnih strani TIPO (slika 17, (<http://www.sigov.si/tipo/eng/mmenu.html>)) navaja cilj Urada: TIPO spodbuja FDI z različnimi sredstvi, tudi z zagotavljanjem informacij o možnostih investiranja v državi, finančno pomočjo, promocijskimi programi, svetovanjem na področju poslovanja in vzdrževanjem podatkovne baze o najpomembnejših lokacijah v državi. Zanimivo je dejstvo, da začetna stran omenja dajanje prednosti neoporečni - t. i. okolju prijazni - industriji (slika 17). To se ne sklada s podobo vzhodne Evrope kot opustošenega okolja, kar naj bi bila posledica

komunistične industrijske prakse.

TIPO podaja specifični prikaz slovenskih ekonomskih prostorov s predstavitvijo raznih plasti palimpsesta, ki tvorijo sedanjo slovensko ekonomsko geografijo. To lahko vidimo na strani z naslovom »Sedem dobrih razlogov za investiranje v Sloveniji« (slika 18, <http://www.sigov.si/tipo/eng/1001c.html>). Za državo, ki se hoče v geopolitični sferi distancirati od balkanske identitete, je dokaj čudno, da so poleg zgodovinskih povezav z drugimi srednjeevropskimi in vzhodnoevropskimi državami pozitivno prikazane tudi zveze z bivšo Jugoslavijo (ponovno odpirajoči se in potencialni trgi). Prikaz bližine z državami bivše Jugoslavije se torej spreminja: v večini kontekstov je negativen, v določenih kontekstih – kot v navedenem primeru – pa pozitiven.

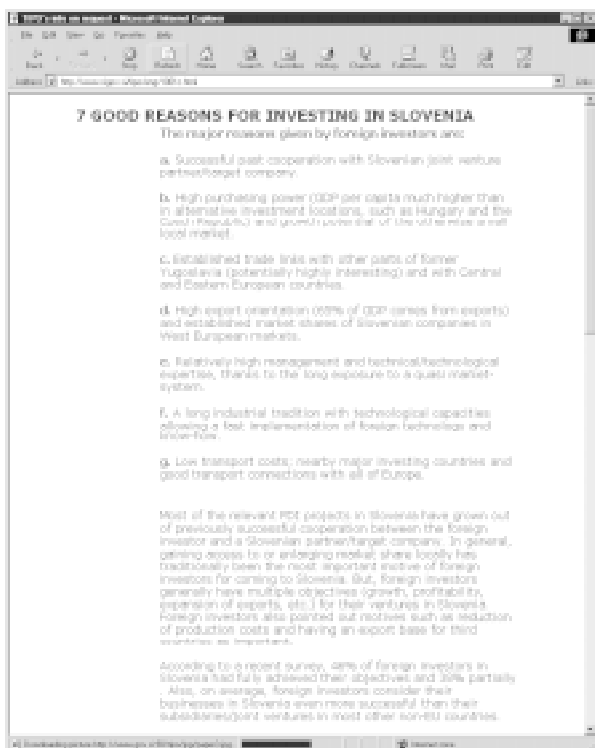
»Sorazmerno visoka upravljalška in tehnično/tehnološka (*sic*) strokovnost«, ki da je utemeljena v »dolgotrajnem kvazi tržnem sistemu«, se je začela vzpostavljati v času jugoslovanskih ekonomskih eksperimentov v 70. letih, ko je nadzor nad industrijo prenesen na lokalno raven. Nave-

SLIKA 17

den bruto domači proizvod, ki je večji kot v državah, kakršni sta recimo Češka republika in Madžarska, kaže na večjo kupno moč prebivalstva – podobno tisti, ki jo poznajo zahodna podjetja, ki so »dosegla tržne deleže« v državi. Treba je reči, da je pozitiven element tudi relativno središčni položaj Slovenije, kot ga prikazuje več zemljevidov na vladni skupini spletnih strani. To središčnost je mogoče izkoristiti z infrastrukturo, kot je pristanišče v Kopru; bližina držav, ki so glavne investitorke (Avstrija in Italija), in solidne transportne zveze z Evropo nasploh omogočajo tujim investitorjem, ki prihajajo v Slovenijo, da uporabljajo državo kot »temelj za izvoz v tretje dežele« (*ibid.*).

Druge strani navajajo »liberalne predpise v zvezi s tujim investiranjem« (slika 19, <http://www.sigov.si/tipo/eng/1001a.html>) in podajajo spisek največjih investitorjev FDI (npr. Coca-Cola, Siemens, Bosch, Bayer, Renault) v Sloveniji. Skupina spletnih strani pa ne želi odvrniti manjših investitorjev, zato pravi, da »je povprečni tuji investitor ... malo do srednje podjetje iz ene od bližnjih držav Evrop-

SLIKA 18

ske unije, ki so glavne slovenske trgovinske partnerice« (slika 20, <http://www.sigov.si/tipo/eng/1001b.html>).

Podana je celovita informacija o cenah osnovnih potrebščin v Sloveniji (slika 21, <http://www.sigov.si/tipo/eng/10071.html>), izračunanih v nemških markah in slovenskih tolarjih, z zadnjimi obrestnimi merami in povprečnimi bruto dohodki slovenskih delavcev, tako da je mogoče izračunati stroške delovne sile in gradnje. Brkljač bo tudi opazil, da spletne strani TIPO vključujejo skrajšano inačico zgodovine z naslovom »Dolga zgodovina v sekundah«, ki po točkah, ki označujejo datume v času, preskakuje iz 6. v 9. stoletje, potem v leto 1551 in nato v 1848. Vsa zgodovina je podana v enajstih točkah, kar je idealno za prezaposlene poslovneže, ki jih v prostoru, o katerem ne vedo veliko, zanimajo le stroški poslovanja (slika 22, <http://www.sigov.si/tipo/eng/0905.html>).

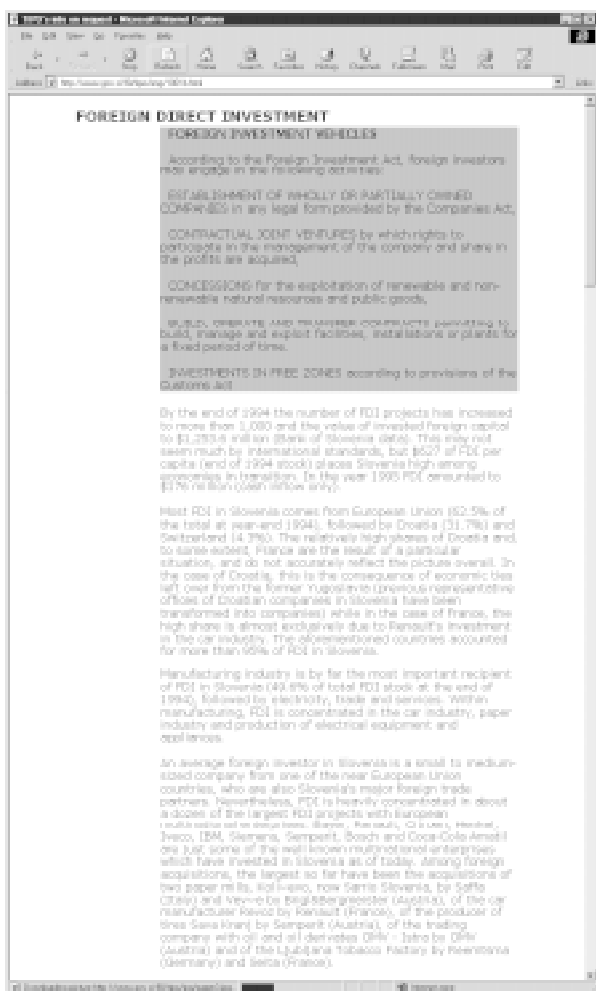
Skupina spletnih strani UMAR poskuša podati ekonomsko analizo in podatke, na podlagi katerih je mogoče napovedovati. V delovno področje UMAR sodi analiza razvoj-

SLIKA 19

nih načrtov, predlog razvojnega načrta in proračunski memorandum. UMAR in TIPO skupaj sta vidna pokazatelja ekonomske kompetentnosti vladnega sektorja. UMAR zagotavlja določeno legitimnost državi, ki se pripravlja na začetek pogajanj z Evropo, saj priča o tem, da vlada vendarle predvideva, načrtuje in si prizadeva usmerjati razvoj. UMAR bo analiziral učinke posameznih političnih usmeritev na Slovenijo in predlagal načine, s katerimi bi bilo mogoče zmanjšati probleme v zvezi s priključitvijo Evropi.

Pritegovanje FDI ne pomeni le ustvarjanja reprezentacijskega prostora, ki je videti prijazen za poslovanje v smi-

SLIKA 20

slu stroškov delovne sile in relativnega položaja trgov. Vključuje tudi sfero predpisov, ki nalagajo spoštovanje standardov in avtorskih pravic po prečkanju državnih mej. Intelektualna lastnina, zaščita patentov in blagovnih znamk se kažejo kot pomembna vprašanja, kot znamenja, ki pričajo o tem, da država lahko postane dober trgovinski partner glavnih trgovskih držav. Države, kot je Kitajska, ki naredijo kaj malo, da bi odpravile kršenje avtorskih pravic, se ne kažejo v pozitivni luči.

Vir informacij o teh zakonskih vprašanjih je Urad RS za intelektualno lastnino (slika 23, <http://www.sipo.mzt.si/GLAVAGB.htm>). Na njegovi skupini spletnih strani najdemo cel zakon o intelektualni lastnini, preveden v angleščino. Sam Urad je del Ministrstva za znanost in tehnologijo (slika

The following summarizes the main costs that an investor might find useful. All values are August 2007 except where mentioned differently.

Indicator	Value	in EUR	in USD
ELECTRICITY (price per kWh)			
- high tariff	17.08	0.20	
- low tariff	18.30	0.21	
GAS (price per m ³)			
	45.32	0.54	
WATER SUPPLY (price per m ³)			
Cold water	100.26	1.20	
Warm water	309.26	3.61	
LITTER REMOVAL (price per m ² of cleaning per month)			
	13.04	0.23	
FUEL (l retail price per liter)			
- Petrol (95 octane)	152.78	1.80	
- Petrol unleaded (97 octane)	94.30	1.09	
- Diesel	56.20	0.67	
- Heating oil	47.08	0.56	
HEATING (price per kWh)			
	4.653.08	55.03	
INTEREST RATES (nominal interest rates) - June 2007			
SAVING (%)			
- Short-term		10.0%	
- Long-term		10.0%	
AVERAGE GROSS SALARY (monthly) - April 2007			
Exchange rate:	EUR 95.18		100.0

Notes:

- e - retail interest rates (above inflation)
- g - nominal interest rates (real + inflation)
- r(€) - interest rates for Euro currency
- a - average gross salary in euro for August

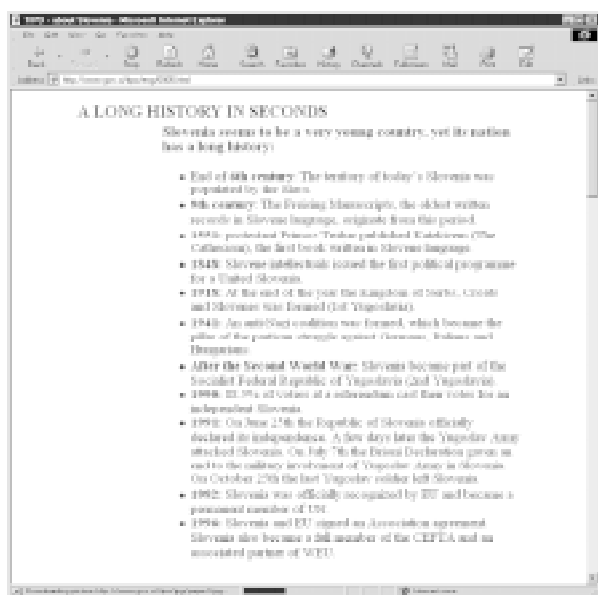
SLIKA 21

24, <http://www.mzt.si/mzt/mzt.html>), kjer domuje tudi Urad za standardizacijo in meroslovje, ki je odgovoren za:

»vzpostavitev in delovanje nacionalnih služb standardizacije, meroslovja, akreditiranja in homologacije. V mednarodnem prostoru zbira informacije in dokumente in jih posreduje zainteresiranim v slovenskem gospodarstvu. Prevzemanje in izdajanje *mednarodnih predpisov in standardov kot slovenskih dokumentov pa je osnova za vključevanje in kompatibilnost slovenskega gospodarstva na enakopravni osnovi v mednarodni prostor.*« (Poudarek je moj. Osnovna informacija, <http://www.usm.mtz.si/BasicInfo.htm>, 3. september 1998.)

O strateški vlogi Urada kot pospeševalca mednarodnih standardov kapitala in industrije se govori kot o enoti, ki gradi slovensko vključevanje v mednarodno skupnost. Je še en kazalec tega, da je Slovenija odprta za poslovanje in da igra po istih pravilih, ki vodijo mednarodno trgovino drugje.

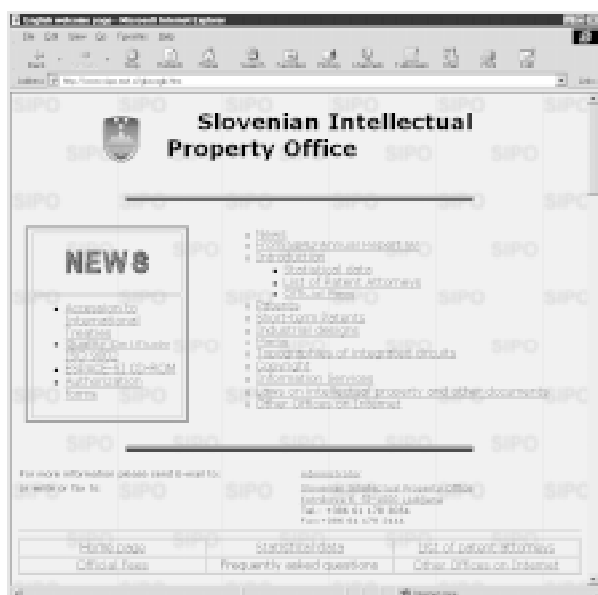
Zanimivo je omeniti, da se na tej strani kaže prikimavanje slovenskemu nacionalizmu. Ta stran naj bi na videz govorila o internacionalizaciji standardov in postopkov, vendar omenja strah pred morebitno izgubo slovenskih načinov izdelovanja stvari. Naslednja izjava s te skupine spletnih strani kaže, da standardizacija in sprejem mednarodnih standardov ne odtehta te izgube kulturne posebnosti.

Slika 22

»Majhen slovenski prostor je za vse te reči - spričo nove državnosti in starih ogroženosti - še posebno občutljiv. Ima lepo priložnost, da sicer upošteva mednarodno priznane kodekse, pravila, standarde in predpise, a poleg tega najde svojo enkratnost. Majhni imajo namreč to prednost, da lahko dinamično delujejo navznoter in navzven - lahko se prilagodijo, a obenem ne izgubijo svoje osnovne značilnosti, svoje posebne mere, ki jih je ohranila v razmerju do velikih.« (Osnovna informacija, <http://www.usm.mtz.si/BasicInfo.htm>, 3. september 1998.)

S temi vprašanji se morajo ukvarjati tvorci politike, če naj tisti, ki uvajajo nove načine proizvodnje, pretehtajo one, ki bi hoteli še naprej delati po tradicionalnih načinih, načinih, ki bi jih tujci razumeli kot ovire investiranju in produktivnosti.

SLIKA 23

REPUBLIC OF SLOVENIA
Ministry of Science and Technology

Ministry of Science and Technology
 Trg Celovškega fronta 11
 1000 Ljubljana, Slovenia

Headquarters
 Tel: +386 61 1784 699
 Fax: +386 61 1784 719
 E-mail: info@mskt.si

Head-staff

Minister:
 Mr. Lojze Mešičak, Ph.D. Tel: +386 61 1784 708
 Fax: +386 61 1784 719

Head of cabinet:
 Peter Paul Anušič Tel: +386 61 1784 714
 Fax: +386 61 1784 719

Cabinet:
 Nevenka Ajdovič Tel: +386 61 1784 708
 Fax: +386 61 1784 719
 Peter Kotič Tel: +386 61 1784 709
 Fax: +386 61 1784 719

State Secretaries:
 Mr. Uroš Maver, Ph.D. Tel: +386 61 1784 622
 Zoology Fax: +386 61 1784 719
 Ms. Verica Jurečnik, Ph.D. Tel: +386 61 1784 688
 International Cooperation Fax: +386 61 1784 719

Secretary General:
 Mr. Tomaz Pogacar, M.Sc. Tel: +386 61 1784 714
 Fax: +386 61 1784 719

Biological Cooperation Fax: +386 61 1784 719

Offices

The Standards and Metrology Institute of the Republic of Slovenia
 Kotnikova 6 Tel: +386 61 1785 000
 1000 Ljubljana Fax: +386 61 1783 196
Director:
 Mr. Ivan Štalter, Ph.D. Tel: +386 61 1785 051
 Fax: +386 61 1783 196

The Intellectual Property Office of the Republic of Slovenia
 Kotnikova 6 Tel: +386 61 1785 000
 1000 Ljubljana Fax: +386 61 1783 110
Director:
 Mr. Bojan Pevčan, Ph.D. Tel: +386 61 1785 120
 Fax: +386 61 1783 110

The Office of the Slovenian National Commission for UNESCO
 Trzinška 50 Tel: +386 61 1757 052
 1000 Ljubljana Fax: +386 61 319 880
Director:
 Mr. Zofija Klavan-Kozak Tel: +386 61 1757 051
 Fax: +386 61 319 880

Republic of Slovenia, Ministry of Science and Technology [www.mskt.si](#)

ANALIZA

Državne skupine spletnih strani so le eno od orodij za oblikovanje strateških reprezentacij prostora. Vendar, kot trdimo na drugem mestu, poznamo razloge za uporabo skupin spletnih strani kot dodatnega orodja promoviranja, ki rabi interesom v drugačnih kontekstih (Jackson in Purcell, 1997). To zahteva od občinstva, ki bo gledalo te strani, določeno znanje ali vsaj sprejemanje. Slovenija se je odločila, da uporabi svetovni splet kot platformo za zagotavljanje informacij in storitev domačemu prebivalstvu in kot prostor za lobiranje z mednarodnimi brkljači, ki zasedajo položaje v poslovnem in političnem prostoru.

Način povezovanja Slovenije in Evrope ni prav tenkočuten, saj se na teh skupinah spletnih strani poskuša posredovati ideja o Sloveniji kot integralnem delu Evrope, in to kulturno, strateško, ekonomsko in celo kartografsko (zemljevidi ne lažejo?). Zanimivo je, da ne najdemo nobene argumentacije proti nekdanji zvezi; morda je izpuščena zato, da bi se država izognila videzu nebrzdanega nacionalizma. Skupine spletnih strani ne vsebujejo besed Balkan in Jugoslavija, razen kadar govorijo o odcepitvi od celote leta 1991 ali predstavljajo Slovenijo kot izhodišče za izkoriščanje držav, ki so nastale na tem ozemlju. Ta položaj izhodišča implicira več stvari. Prvič, Slovenija je povezana z Evropo kot kraj za izkoriščanje vzhoda. Hkrati si ustvarja podobo evropskega oporišča v bližini ekonomske meje. Spletne strani so bistveni del procesa diferenciacije, ki Slovenijo s kartografskimi ali tekstovnimi sredstvi vzporeja z Evropo.

Z reprezentacijskimi prostori na spletnih straneh Ministrstva za zunanje zadeve se je Slovenija poskušala zoperstaviti hegemonističnemu diskurzu in s komunikacijsko tehnologijo izkoristiti svojo omejeno moč oz. zmožnost oblikovanja geopolitičnega diskurza (O'Tuathail, 1996). Ni prav jasno, na katero skupino je Ministrstvo nasloвило svoje strani, lahko pa si mislimo. Tisti, ki jih zanima širjenje NATO, bi na teh straneh našli zanimiv izziv pogledom Združenih držav Amerike, vendar bi bilo to le še eno od mnenj, ki podpirajo slovensko priključitev. Svetovni splet je prostor, kjer se lahko ti državi na temelju enakopravnih izhodišč srečata glede česarkoli. Informacija v angleščini je namenjena temu, da občinstvo - naj gre za novinarje, tvorce politike ali naključne brskače - prepriča, da si Slovenija zasluži članstvo v NATO.

Slovenska država dobro skrbi za poslovne interese. Analizirane strani kažejo Slovenijo, ki je prijazna za poslovanje, s strateškimi prednostmi, ki čakajo na izkoriščanje. Izražena je tudi naklonjenost določenemu tipu investicij (neoporečne ali okolju prijazne). Ali je bila to zahteva domače zelene stranke, ali pa obstaja državna usmeritev k uravnoteženosti zahtev poslovanja in zahtev okolja in turizma, ni jasno. Zaradi informacij o realnih stroških lahko Slovenija postane privlačnejša za investitorje. Vendar slovenska država ve, da gre za tekmovanje za zaposlitve, in zato spletne strani ponujajo informacije, v čem se lahko Slovenija kosa z vzhodnimi sosedi s nižjimi plačami, in poudarjajo visoko usposobljen človeški kapital znotraj njenih meja. Vključitev imen največjih podjetij, ki so investirala v Slovenijo, rabi za znamenje, da so razmere za akumulacijo kapitala dovolj stabilne, da v državo investirajo tudi glavni protagonisti. To je pomembno, saj Slovenija pravi, da je večina FDI posledica investiranja malih do srednjih firm iz sosednjih držav. Ta podjetja z manjšimi sredstvi morda potrebujejo večji občutek varnosti, ki izhaja iz dejstva, da so navzoče tudi večje korporacije.

Nadalje, država mora ustvariti predstavo, da ni evropska le po krajevni umestitvi in strateški vrednosti, temveč tudi po ekonomskih, pa tudi družbenih in političnih standardih in standardih o okolju. Tukaj preučene skupine spletnih strani so polne besed, ki konotirajo pozitivno podobo države. Podatki, ki jih ponujajo skupine spletnih strani, pričajo o prizadevanju za uskladitev ekonomske, socialne in kulturne politike z evropsko politiko. To so podobe, ki se lahko primerjajo s sedanjimi evropskimi članicami, njihov namen pa je, da postavijo Slovenijo pred druge kandidatke.

Končno, najbolj je z vprašanjem percepcije povezana predstavitev turizma v Sloveniji. Dojemanje bližine, enostavnosti potovanja in dostopnih turističnih zmogljivosti in zanimivosti so glavne sestavine skupin spletnih strani, ki govorijo o turizmu. Simboli, znaki, besede in zemljevidi tvorijo enotno podobo v miselnih zemljevidih morebitnega turista ali potovalnega agenta.

Vse te skupine spletnih strani družijo prizadevanje države za doseganje več ciljev. Državne skupine spletnih strani oblikujejo nove reprezentacije prostora, prvič, z definiranjem geografske umestitve in relativnega položaja Slovenije ter z utemeljitvijo dejstva, da je država integralni del Evrope; drugič, s spreminjanjem posameznikovih reprezentacij in reprezentacijskih prostorov pri njegovem spreje-

manju nacionalnih simbolov, krajin in kulturnih znakov, ki delujejo nanj; in končno, državne skupine spletnih strani poskušajo vplivati na prostorske prakse v zvezi z investiranjem in turizmom tako, da oblikujejo reprezentacije prostora, v katerem delujejo posamezniki. Skupine spletnih strani si prizadevajo za uresničitev vseh treh, da bi dosegle materialne učinke v povečanem priznavanju, trgovini, investiranju, turizmu in samoidentifikaciji.

Te tri prostore, s katerimi sem se ukvarjal, je treba umestiti v kontekst, v katerem so bili oblikovani. Znaki, ki jih najdemo na teh straneh, konotirajo identiteto in informacijo, ki je uporabna na več semantičnih poljih. Mednarodnemu kapitalistu ti pojmi morda pomenijo poceni delovno silo. Isti pojmi lahko oblikovalca navedejo na misel o priložnosti za zaposlitev, člane vladajoče stranke pa na misel o ekonomski uspešnosti, ki jih bo povedla v ponovno izvolitev leta 2001.

SKLEP

Država je privzela kibernetični prostor ne le na področju svojih predpisov, temveč tudi v strateški uporabi za promoviranje določenega predstavnega sveta. Te reprezentacije in reprezentacijski prostori so viri, ki jih bo Slovenija strateško uporabljala za uresničevanje posameznih državnih ciljev. V tem članku trdimo, da strateška uporaba informacijske tehnologije ni nova, da poznamo določene razloge za to, da država informacijske tehnologije ne uporablja le za obrambo, ampak tudi na drugih področjih, in da raziskovalci razpolagajo z metodami, s katerimi lahko razširijo in poglobijo naše razumevanje, kako država uporablja spletne strani.

Pomembnejše je, da ta članek prispeva k razumevanju, kako se informacijska tehnologija uporablja za odpor proti hegemonističnim pogledom na svet, kako jim je z uporabo teh tehnologij mogoče nasprotovati. Marginalizirane države in družbene skupine imajo strukturo, ki jim omogoča upor. Če bo kazalo, da jim tehnologija lajša doseganje določenih ciljev, jo bodo uporabile – četudi vsa prizadevanja ne rodijo uspeha.

To, kar bom imenoval »objektivni pogled raziskovalca«, je metodološko vprašanje. Česa takega ni. Ta analiza je potekala v zahodni državi, na barvnem ekranu in printerju, in opravil jo je raziskovalec, ki je videl kraj, ki ga opisuje. Te pristranosti gotovo vplivajo na izid raziskave. Ne bi razpravljaj o tem, kako poteka konzumiranje podob, toda tekstualna analiza zahteva, da raziskovalec pokaže vsaj poznavalsko percepcijo kontekstov in ideologij, v katerih obravnavana besedila nastajajo. S tem vprašanjem se ukvarja socio-semiotika. Uporabiti jo je mogoče za temelj terenskega dela, ki govori o avtorjih spletnih strani in njihovih konzumentih v različnih prostorskih kontekstih, tudi o tistih, ki živijo v krajih, predstavljenih v tej podobi.

Vendar pa prostor na omrežju ni namenjen zgolj izražanju odpora. O tem pričajo države, ki so močno navzoče v kiberprostoru. Ta medij teoretično omogoča v komunikaciji več enakosti in diferenciacijo v pregledovalniku, ki temelji na moči argumentov in možnosti, da posamezni temi posveti izjemno pozornost (jo razbobna), s čimer sporočilo poudarja ali pa odvrča od njega. Seveda je v informacijski tehnologiji še zmeraj čutiti odpor, kakršnega v drugačnih oblikah poznamo tako na individualni kot organizacijski ravni. Tisto, kar je pomembno, pa je, da odpora ne izraža

zmeraj le nedržavna entiteta, ampak se upirajo kibernetiki nadvladi hegemonu tudi države. Ta članek kaže, da si kiberprostor prilaščajo ne le mehiški revolucionarji, kakršni so zapatisti, ampak tudi države, kakršna je Slovenija. Tudi oni si morajo z novimi mediji utreti prostor za upor.

VIRI

ADAMS, PAUL C.

»Network Topologies and Virtual Place«. *Annals of the Association of American Geographers*, 1998. (88)1:88-106.

»Protest and the Scale Politics of Telecommunications«. *Political Geography*, 1996. (15)5: 419-441.

AGNEW, JOHN IN CORBRIDGE, STUART

Mastering Space: Hegemony, Territory and International Political Economy. Routledge, New York in London, 1995.

ALDERMAN, DEREK H. IN GOOD, DANIEL B.

»Exploring the Virtual South: The Idea of a Distinctive Region on 'the Web'«. *Southeastern Geographer*, maj, 1997.

BELL, DANIEL

The Coming of Post-Industrial Society. Basic Books, New York, 1976.

BENNETT, PETER

»Regional Focus: Koper«. *Business Central Europe*, let. 6, št. 49, marec, str. 70, 1998.

BRUNN, STANLEY D. IN COTTLE, CHARLES D.

»Small States and Cyberboosterism«. *Geographical Review*, 1997. 87 (2): 240-258, april.

Business Central Europe, »Central Europe on the Net« (posebna priloga). Let. 6, št. 49, marec, 1998.

CLARK, GORDON L. IN DEAR, MICHAEL

State Apparatus: Structure and Languages of Legitimacy. Allen in Unwin, Boston, 1984.

DEIBERT, RONALD J.

Parchment, Printing, and Hypermedia: Communication in World Order Transformation. Columbia University Press, New York, 1997.

DERY, M.

Escape Velocity: Cyberculture at the End of the Century.
Grove Press, New York, 1996.

GOTTDIENER, M.

*Postmodern Semiotics: Material Culture and the Forms of
Postmodern Life.* Blackwell, Cambridge, MA, 1995.

GOSS, JOHN

»Marketing the New Marketing: The Strategic Discourse
of Geodemographic Systems«. v: PICKLES, J. (ur.),
*Ground Truth: The Social Implications of Geographic In-
formation Systems.* Guilford Press, New York in Lon-
don, 1995.

JACKSON, MICHAEL H. IN PURCELL, DARREN

»Politics and Media Richness in Representations of the
Former Yugoslavia«. *Geographical Review*, 1997.
87(2): 233-253, april.

KUČAN, MILAN

»Srečanje predsednikov Clintona in Kučana« (tiskovna
konferenca). 27. september, Ljubljana, Slovenija,
1997.

LEFEBVRE, HENRI

The Production of Space. Blackwell Publishers, Oxford in
Cambridge, 1991.

MILLS, KURT

»Cybernations, The Internet, Virtual Reality, and Self-
determination« (predavanje na Letnem srečanju Zve-
ze za mednarodne študije 1998, Minneapolis, MN, 17-
21. marec), 1998.

MORLEY, DAVID IN ROBINS, KEVIN

*Spaces of Identity: Global Media, Electronic Landscapes and
Cultural Boundaries.* Routledge, London, 1995.

O'TUATHAIL, GEAROID

Critical Geopolitics: The Politics of Writing Global Space.
University of Minnesota Press, Minneapolis, MN,
1996.

O'LEAR, SHANNON

»Using Electronic Mail (E-Mail) Surveys for Geographical Research: Lessons from a Survey of Russian Environmentalists«. *Professional Geographer*, 1996. (48)2: 209-217.

PACE, PETER IN CEBROWSKI, ARTHUR K.

Information Warfare: A Strategy for Peace ... The Decisive Edge in War. The Joint Staff, Information Assurance Division.

PICKLES, JOHN

»Texts, Hermeneutics and Propaganda Maps«. v: BARNES, T. IN DUNCAN, J., *Writing Worlds: Discourse, Text and Metaphor in the Representation of Landscape*. Routledge, London in New York, str. 193-230, 1992.

PURCELL, DARREN

»Geopower and Representational Discourse: Space for the Non-Hegemonic State« (predstavitev na Letnem srečanju Zveze ameriških geografov, Boston, MA, marec), 1998.

RISCHARD, JEAN-FRANCOIS

InformationAge Anthology: Part 4, International Affairs. National Defense University, Center for Advanced Concepts and Technology, Washington, D.C., 1997.

ROBERTS, SUSAN M., IN SCHEIN, RICHARD H.

v: PICKLES, J. (ur.)

Ground Truth: The Social Implications of Geographical Information Systems. Guilford Press, New York in London.

RYAN, K. BRUCE

»The 'Official' Image of Australia«. v: ZONN, L. (ur.), *Place Images in Media*. Rowman in Littlefield Publishers, Savage, MD, str. 135-158, 1990.

SCHEMENT, JORGE REINA IN CURTIS, TERRY

Tendencies and Tensions of the Information Age: The Production and Distribution of Information in the United States. Transaction Publishers, New Brunswick, NJ, 1995.

SPLICHAL, SLAVKO

Media Beyond Socialism: Theory and Practice in East-Central Europe. Westview Press, Boulder, Colorado, 1994.

SUSSMAN, GERALD

Communication, Technology, and Politics in the Information Age. Sage Publications, Thousand Oaks, CA, 1997.

THALER, ZORAN,

»Remarks of Mr. Zoran Thaler, Minister of Foreign Affairs of the Republic of Slovenia at the APAG+ meeting held in Slovenia on 24 and 25 March«. [Http: www.sigov.si/mzz/ang/nato.htm](http://www.sigov.si/mzz/ang/nato.htm).

TODOROVA, MARIA

Imagining the Balkans. Oxford University Press, New York in Oxford, 1997.

TOFFLER, ALVIN

The Third Wave. William Morrow, New York, 1980.

TRUKLE, SHERRY

Life on the Screen: Identity in the Age of the Internet. Touchstone, New York, 1995.